

Tom Lanoye

MEFISTO FOR EVER

VRIJ NAAR KLAUS MANN

Mefisto for Ever

vrij naar klaus mann

Tom Lanoye

Dramatis Personae

Kurt Köpler	Ambitieuze acteur met linkse sympathieën
Rebecca Füchs	Steractrice van vreemde komaf
Victor Müller	Intendant, acteur, conciërge en communistisch activist
Mutti Hilda	Moeder van Kurt Köpler; souffleuse, inspeciënte, barmadam
Niklas Weber	Acteur en proletarisch fascist
Nicole Naumann	Ambitieuze actrice met linkse sympathieën
Angela	jonge actrice
De dikke	Een generaal-vlieger; als o.a. minister van Cultuur de rechterhand van de fascistische dictator
Lina Lindenhoff	Actrice en minnares van 'de Dikke' <i>(te spelen door dezelfde actrice als Rebecca Füchs)</i>
De manke	Minister van Propaganda <i>(te spelen door dezelfde acteur als Niklas Weber)</i>
De nieuwe leider	Hoofd van bevrijdend leger <i>(te spelen door dezelfde acteur als Victor Müller)</i>

Het toneel is een schouwburg in de hoofdstad.

‘De taal denkt en dicht voor ons.’

Victor Klemperer, in LTI. De taal van het Derde Rijk

‘Political leaders everywhere have come to understand that to govern they must learn how to act.’

Arthur Miller, in On Politics and the Art of Acting

‘(De tragedie vindt) haar oorsprong in de dithyrambe — een koorzang ter ere van Dionysus.

In de zesde eeuw voor Christus zou daar een hypocrites of toneelspeler aan toegevoegd zijn, een spreker die tussen de zangen teksten declameerde.

Nog later zou er een tweede hypocrites zijn bijgekomen, waardoor een dialoog mogelijk werd.’

Willy Courteaux, in de inleiding van Euripides. Na de val van Troje – deel II

‘(Het) volk kan altijd onder de knoet van zijn leiders worden gebracht. (...)

Alles wat je moet doen, is hun vertellen dat ze worden aangevallen, en de pacifisten ervan betichten dat ze patriottisme missen en zo het land blootstellen aan een nog groter gevaar. Zo werkt het in ieder land.’

Hermann Göring tijdens zijn proces in Nürnberg

‘(Al) diegenen die met hem toen omgegaan zijn, zowel acteurs als vrienden en relaties, getuigen dat hij nooit blij gaf van Duitsgezindheid; integendeel, (hij heeft) hulp geboden aan arbeidsplichtigen en Israëlieten; (en hij) heeft in zekere omstandigheden de bezetter in woorden, zelfs op het toneel beschimpt.’

Uit het vonnis van de Krijgsraad, die in 1948 Joris Diels in beroep vrijsprak; het jaar daarvoor was Diels nog bij verstek tot vijftien jaar gevangenschap veroordeeld, omdat hij tijdens de bezetting directeur-generaal en regisseur was gebleven van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg te Antwerpen, voorloper van het huidige Toneelhuis.

I. 'Emigratie is erg. Het Derde Rijk is erger.'

(Klaus Mann, *Het keerpunt*)

I.1 Ontslag op een verkiezingsdag

Een schouwburg in de hoofdstad.

Acteur en regisseur Kurt Köpler staat op de planken, gezicht naar het publiek toe.

*Op de planken zijn verder enkel de jonge acteur Niklas Weber aanwezig,
plus intendant en duivel-doet-al Victor Müller.*

Op de eerste rij zit 'Mutti' Hilda. Zij breit, beheert de thermosflessen en souffleert.

KURT KÖPLER

(als Hamlet)

Wie zijt gij? Wie?

Zijt gij een goede geest of een demon?

Wat brengt gij: hemeldauw of hellesmoor?

Is uw bedoeling vredevol of goor?

Gij toont u in een gloed van zoveel raadsels

Dat ik u spreken moét. Ik noem u Hamlet,

Vorst, Vader, Koning van de Denen... Spreekt!

Waarom heeft uw gewijd gebeente, in

De aarde afgelegd, zijn lijkwade verscheurd?

De tombe, waar gij zacht in lag te rusten –

Waarom heeft zij haar logge marmermond

Gesperd om u opnieuw ten toon te spuwen?

Gij maakt de nacht zozeer tot gruwel dat

Ik, speelbal der natuur, geschokt geraak

Door hersenspingsels, ver buiten 't bereik

Van elke ziel. Wat wilt gij dat ik doe?

Kom, spreekt dan. Spreekt!

(stilte)

Wat wilt gij dat ik doe?

(stilte)

VICTOR MÜLLER

(als Polonius)

'Geeft aan mijn zoon dit geld en dit bericht,

Reynaldo.'

KURT KÖPLER

(zucht)

Je staat weer jardin, Niklas. Cour heb ik gezegd!

NIKLAS WEBER

Zegt toch gewoon links of rechts. Met uw hocus-pocus
altijd.

VICTOR MÜLLER

(als Polonius)

'Geeft aan mijn zoon dit geld en dit bericht,

Reynaldo.'

KURT KÖPLER

Kom op Niklas, kom op!

NIKLAS WEBER

Hoe, wát: opkomen? Ik sta er al, hebt ge juist gezegd.

KURT KÖPLER

Met je repliek.

MUTTI HILDA *(leest)*
‘Zeer zeker, meester.’

NIKLAS WEBER *(als Reynaldo, met tegenzin)*
‘Zeer zeker, meester.’

KURT KÖPLER
Maar dan met een minimum aan overtuiging, ja?
Opnieuw.

VICTOR MÜLLER *(als Polonius)*
‘Geeft aan mijn zoon dit geld en dit bericht,
Reynaldo.’

NIKLAS WEBER *(als Reynaldo, te luid)*
‘Zeer zeker, meester!’

MUTTI HILDA
‘Ge zoudt er wonder...’

VICTOR MÜLLER
Ja, ik weet het, Hildaatje, ja!

MUTTI HILDA
Sorry, Vicske. Sorry.

VICTOR MÜLLER *(als Polonius)*
‘Ge zoudt er wonderbaarlijk wijs aan doen,
Eerst her en der naar zijn gedrag te polsen.’

NIKLAS WEBER *(als Reynaldo)*
‘Dat ging ik uit mijn eigen al doen.’

KURT KÖPLER
Maar nee! Wat staat er neergeschreven?

MUTTI HILDA *(leest)*
‘Dat was ik al vanzelf van zins.’

KURT KÖPLER
Ta-tám, ta-tám, ta-tám, ta-tám: ‘dat wás ik ál vanzélf van zíns.’ Met niet voor niets dat dubbel stafrijm op het eind, ‘van-zélf, van zíns’. Dát is poëzie, dát is praten op de planken. Ons bloemrijkste instrument is onze mond, onze partituur is onze moedertaal, onze metronoom is onze spraaktechniek.

NIKLAS WEBER
Zo klappt toch niemand nog, vandaag de dag.

KURT KÖPLER
Dat zegt genoeg over de tijd waarin we leven.

NIKLAS WEBER
Ge kunt dat toch in uw eigen woorden zeggen?
Of in het dialect?

KURT KÖPLER
Ik denk niet dat jouw woordenschat rijk genoeg is
om Shakespeare naar de kroon te steken.

NIKLAS WEBER
Welke gewone mens in de zaal kan dit nu nog volgen?

KURT KÖPLER
Jou volgen? Daar kun je nog lang op wachten. Opnieuw!

MUTTI HILDA
‘Dat was ik al vanzelf van zins.’

NIKLAS WEBER *(als Reynaldo)*
‘Dat was ik al vanzelf van zins!’

VICTOR MÜLLER *(als Polonius)*
‘Niet slecht gezegd — terécht gezegd! Vooreerst
Bezoekt ge alle Denen in Parijs!’

MUTTI HILDA ‘Ge doet als kent ge hem — mijn zoon...’

VICTOR MÜLLER Já, schatje! Eén tel mag ik toch nemen, hoop ik?

MUTTI HILDA Sorry, jongske. Ik ben abuis.

VICTOR MÜLLER *(als Polonius)*
‘Vooreerst bezoekt ge alle Denen in Parijs!’
(lange stilte)
‘Ge doet als kent ge hem — mijn zoon — van ver.
Ge zegt: “Ik ken zijn vader en zijn vrienden,
en hem gedeeltelijk” — ge volgt toch nog?’
(stilte)

KURT KÖPLER Niklas? ‘Ge volgt toch nog?’

MUTTI HILDA ‘En of, mijn meester. Helemaal.’

NIKLAS WEBER *(als Reynaldo)*
‘En of, mijn meester! Helemaal!’

KURT KÖPLER ‘En óf, mijn mééster. Hélemáál.’ Opnieuw.

MUTTI HILDA ‘En of, mijn meester! Helemaal!’

KURT KÖPLER Jij niet, Mutti! Hij.

MUTTI HILDA Sorry, manneke. Ik ben abuis.

NIKLAS WEBER *(als Reynaldo)*
‘En of, mijn meester. Helemaal.’

KURT KÖPLER Opnieuw.

NIKLAS WEBER ‘En of, mijn mees...’

KURT KÖPLER Opnieuw!

VICTOR MÜLLER Jongens, alsjeblieft.

MUTTI HILDA Mannekes, geen geruzie in ons kot.

KURT KÖPLER Opnieuw!

NIKLAS WEBER Doet het zelf, jong. Ik stop ermee.

VICTOR MÜLLER Zo moet je nu ook niet beginnen, Niklas.

NIKLAS WEBER Waarom zijn we ook met die nieuwe scène moeten
beginnen? Omdat de anderen te laat zijn. En toch ben
ik weer de gebeten hond. Waar blijven zij, Victor?
Iedereen doet hier zijn eigen goesting, dat loopt binnen,
dat loopt buiten, het maakt niet uit, jongens, doet maar
op. Is dit nu de belangrijkste schouwburg van ’t stad?
Van heel het lánd? Hier hangt gewoon geen ziel, jong.

Op den duur zoudt ge denken dat het ligt aan het gebouw. Ge wordt seniel van al dat pluche en dat verguldsel op die balkons. Die stomme wijvenbeelden, opgeblonken lijk heilige koeien op een paardenmolen. Dat is toch niet meer van deze tijd?

KURT KÖPLER Dat bladgoud is nog historisch verantwoord. De echte ramp is technisch. De zichtlijnen deugen niet, de balkons kijken naar elkaar in plaats van naar het podium. Dat zegt toch genoeg, qua platte burgerlijkheid? Dit is een tempel van de m'as-tu-vus.

NIKLAS WEBER Het is niet meer van deze tijd.

MUTTI HILDA Maar allez, mannekes! Onze grootste, schoonste theater. We hebben er zo naar uitgekeken om hier te mógen spelen. Ik ben nog zo fier van hier te kunnen staan.

NIKLAS WEBER Ze moesten het laten ontploffen.

KURT KÖPLER Met z'n bourgeoisfoyer en al.

VICTOR MÜLLER Dat zou dan spijtig zijn, voor wie jouw eerste worp wil zien als regisseur.

KURT KÖPLER Victor, ons toneel gaat ten onder aan zijn vedettesysteem. Aan de gemakzucht daarvan. Een uur zijn ze te laat. Op zijn minst daarin heeft Niklas groot gelijk. Een uur! Is dat de steun die ik van jou krijg bij mijn eerste regie?

VICTOR MÜLLER Ze komen wel, wees gerust.

KURT KÖPLER En wat ga jij dan doen als intendant?

VICTOR MÜLLER Wat wil je dat ik doe? Hen ontslaan? Is het leger werkelozen nog niet groot genoeg?

MUTTI HILDA Vicske, de anderen zijn in fout, niet onze Kurt. En Niklas ook niet.

VICTOR MÜLLER Er kan hen van alles overkomen zijn, onderweg. De helft van de trams rijdt niet, overal opstootjes. Ik passeerde een winkeltje waar wat vers brood en boter was geleverd. Dat was daar een geduw en een getrek? Moeders met zulke pakken geld, dat niets meer waard is. Bedelaars – kinderen en bejaarden. Waar dit moet eindigen? Ik ken de theorieën en de analyses, ik lees per dag honderd salonoplossingen in elke krant, maar mijn hart breekt elke keer weer, als ik de werkelijkheid rauw onder ogen moet zien.

KURT KÖPLER Crisis of geen, afspraak is afspraak.

NIKLAS WEBER Regels zijn regels. Voor iedereen.

VICTOR MÜLLER Het was gewoon een slecht idee om te willen repeteren op een verkiezingsdag. Politiek is een ritueel waarvoor je de tijd moet nemen.

KURT KÖPLER Kunst gaat boven politiek.

VICTOR MÜLLER 'Kunst is politiek.' Dat zei je zelf nog. Vorige week, op dat benefietconcert voor vakbondsmilitanten.

KURT KÖPLER Ik kon moeilijk iets anders zeggen tegen de kameraden. Jij had mij erheen gesleept.

VICTOR MÜLLER Ik kreeg jou niet meer van het podium af. Je bleef een halfuur aan het woord. En het was niet eens onzinnig wat je zei.

MUTTI HILDA Zelden zo'n applaus gehoord. Een triomf!

NICOLE NAUMANN *(gehaast op, met ANGELA in haar spoor)*
Het spijt me Kurt, echt waar. Maar ik heb de stad nog nooit zo meegemaakt. Die agressie overal!
(kust iedereen vluchtig)

VICTOR MÜLLER Nicole...

NICOLE NAUMANN Mij keken ze al scheef aan omdat ik nieuwe schoenen draag. Je wilt niet weten wat dat gepeupel durft te roepen.

KURT KÖPLER Je bent een uur te laat, Nicole.

VICTOR MÜLLER Een uur!

ANGELA We hebben het hele stuk te voet af moeten leggen, mijnheer Müller.

KURT KÖPLER Je had maar eerder moeten gaan stemmen, Angelaatje.

NICOLE NAUMANN We hebben drie uur moeten aanschuiven, onze rij stond vijf blokken ver. En ook daar was de spanning te snijden.

MUTTI HILDA Op de radio spraken ze van knokploegen.

NICOLE NAUMANN Dat was nog het ergste.
(helpt Angela zich om te kleden voor de rol van Ophelia)

ANGELA Nicole en ik verlaten het kiesbureau en voor onze ogen wordt een bejaarde man in elkaar geschopt. Hij ligt op de grond, in een kring van schuimbekkende jonge kerels. Ik weet niet eens van welke politieke kleur ze zijn, en of het wel te maken heeft met politiek, of wat de aanleiding mag zijn.

NICOLE NAUMANN Wat doet dat er ook toe? Die arme man ligt kermend en smekend op de straatstenen.

ANGELA Hij tilt een arm op om zijn bebloede gezicht te beschermen, zijn bovenlip is gescheurd, hij wil iets zeggen. Maar een van die jongens trapt hem opnieuw.

NICOLE NAUMANN Vol in het gezicht. Op zijn mond.

ANGELA Dat geluid gaat door merg en been. En ze lachen, die jongens.

NICOLE NAUMANN Dat was nog het akeligste.

ANGELA Iedereen ziet het gebeuren. Maar niemand komt tussenbeide. Ook wij stonden versteend te kijken.

NICOLE NAUMANN Plots liepen ze weg, de man achterlatend waar hij lag. Hij had dood kunnen zijn.

ANGELA Wat je overtuiging ook is, dit doe je niet. Zoiets doe je niet.

VICTOR MÜLLER Waar komt toch al die haat vandaan?

NIKLAS WEBER Vindt gij dat zo raar? Met al die schandalen? Met al de puinhopen van het systeem?

MUTTI HILDA *(gegeneerd)*
Niklas...

NIKLAS WEBER Met een elite zo corrupt lijkt de pest? Die alleen maar de touwtjes in handen wilt blijven houden, op de kap van haar eigen soort? De mensen zien goed genoeg dat de boel hier wordt uitverkocht aan al dat vreemd gespuis.

VICTOR MÜLLER Jongen, toch. Zouden we niet beter de hand in eigen boezem steken, in plaats van ons af te reageren op een zwakke zondebok?

NIKLAS WEBER Zwak? Ze zijn internationaal vertakt, ze hebben het grote geld, ze zijn gewend om bloed te zien, met al die rituele slachtingen van hen, en hun vrouwen schijten meer klein' mannen uit dan drollen. Ze walsen ons plat als we niet rap iets terugdoen om ons te verdedigen.

VICTOR MÜLLER Nooit zal de werkman zich laten verleiden tot zoiets doms. Dat keert zich tegen hem.

NIKLAS WEBER Zullen we uw pree eens vergelijken met die van een échte werkman?

MUTTI HILDA Niklas! Zo spreekt ge niet tegen Victor.

VICTOR MÜLLER *(kwaad)*
Na veertig jaar in het vak hoef ik geen lessen te krijgen van een snotneus die nooit méér voor de mensen gedaan heeft dan wat rechtse propaganda na te papegaaien.

NIKLAS WEBER Als het alleen maar propaganda is, waarom volgen ze dan almaar minder communisten en meelopers gelijk gij?

KURT KÖPLER Als het aan mij ligt, Niklas, mogen jouw idolen het gerust eens proberen. Morgen al.

NICOLE NAUMANN Kurt, hoe kun je zoiets zeggen?

KURT KÖPLER Laat ze zich maar eens goed aan de macht verbranden.

VICTOR MÜLLER Het is omgekeerd. De staat en het gezag zullen zich verbranden aan hen. De geschiedenis leert ons dat, elke keer.

KURT KÖPLER Hun onmacht zal rap genoeg blijken, op elk gebied. Zelfs het toneel. Probeer het je maar eens voor te stellen.

Wie hebben zij nu als toonaangevende artiest achter zich staan? Wie? Hem?

NIKLAS WEBER *(bijna in woedetranen)*
Ik heb tenminste de moed van mijn overtuiging, Kurtje. Hoevelen van u denken niet lijk ik, maar verzwijgen het? Die lawine van stemmen komt ergens vandaan. Desnoods van de mensen die u het meest nabij staan. Past maar op.

KURT KÖPLER Over wie heb jij het?

MUTTI HILDA Jongskes, we gaan toch niet heel de dag over politiek zagen? Laat ons al beginnen met zelf wat beter overeen te komen.

NIKLAS WEBER Nee. Laten we stoppen met alles voor te trekken en te vertroetelen wat niet van hier komt.

REBECCA FÜCHS *(gehaast op)*
Het spijt mij, iedereen, ik ben opnieuw de laatste, ik weet het — maar dit keer kan ik er écht niets aan doen, de omwegen die ik vandaag heb moeten maken?

MUTTI HILDA Rebecca, meiske! Een tas koffie?

VICTOR MÜLLER Rebecca, sorry: ik moet u er toch op wijzen...

REBECCA FÜCHS Nee, Victor, lieve schat, vandaag niet, ik smeed je. Niet op een dag als vandaag. 'Zijt gij vergeten wie ik ben?'

VICTOR MÜLLER Zeer zeker niet, Rebecca, maar ik heb de anderen ook hun vet gegeven. In het vervolg...

REBECCA FÜCHS Vicske, niet vandaag. Alsjeblieft? 'Zijt gij vergeten wie ik ben?'

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
'Hoe kan ik dat vergeten?
'Gij zijt vorstin. De vrouw ook van uw man
Z'n broer. En zelfs, helaas: ge zijt mijn moeder.'

MUTTI HILDA 'De kamer van koningin Gertrude.'
(tot Victor)
En Polonius ligt al dood op de grond.

VICTOR MÜLLER Goed. Oké dan. Oké...
(gaat liggen)

REBECCA FÜCHS *(als Gertrude)*
'Hamlet, gij hebt uw vader diep gegriefd.'

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
'Moeder, gij hebt mijn vader diep gegriefd.'
(houdt haar z'n twee handpalmen voor)
'Kijkt hier, naar dit portret, en dan naar dit.
Beziet de zielenadel die dit hoofd
Bezit. Dit wás uw man. En dan — kijkt hier.
Dit is uw man. Een korenhalm vol schimmel
Die zijn perfecte broer besmet. Waar zijn
Uw ogen? Liefde kunt ge dit niet noemen.
De koorts in 't bloed is op uw jaren mak

En wacht gedwee op 't oordeel van 't verstand.
Maar welk gezond verstand ruilt dit voor dat?
Oh Schaamte, waar blijft toch uw blos?' (flirt)

REBECCA FÜCHS

(als Gertrude, flirt terug)
'Och Hamlet, stopt ermee:
Gij draait mijn blik naar binnen, in mijn ziel.
De zwarte, diepe vlekken die ik zie
Wassen zich nooit meer schoon.'
(aait zijn gezicht)

KURT KÖPLER

(als Hamlet)
'Omdat ge leeft
In zweet en reuzel van uw rotte bed,
Ge suddert in uw vet, besmet, ge smakt
Om een vervuilde trog...'
(kust haar bijna)

REBECCA FÜCHS

(als Gertrude, kust hem bijna)
'Oh, zwijgt nu toch!
Uw woorden boren zich als dolken in
Mijn oren. Zwijgt toch, lieve Hamlet. Zwijgt.'
(Niklas duikt op als Geest van Hamlets gestorven vader)

KURT KÖPLER

(als Hamlet, ziet de Geest; schrikt weg van de kus)
'Redt mij! Bedekt mij met uw vleugels, Engelen
Des Hemels – goede, lieve Schim, wat wilt ge?'

REBECCA FÜCHS

(als Gertrude)
'Helaas, hij wordt waanzinnig!'

MUTTI HILDA

(fluistert Niklas de hele tekst voor)
'Vergeet het niet: ik kom...'

NIKLAS WEBER

(als de Geest van Hamlets vader, over het souffleren van Mutti heen)
'Vergeet het niet: ik kom alleen maar om
Uw bijna bot geworden wil te wetten.
Maar kijkt: verbijstering bespringt uw moeder!
Wie zwak is, vreest begoocheling het meest.
Beslecht de tweestrijd van haar ziel en zij.
Vooruit dan, Hamlet! Spreekt met haar.'

KURT KÖPLER

(als Hamlet, tot Rebecca)
'Hoe is het met u, moeder?'

REBECCA FÜCHS

(als Gertrude)
'Met mij? Helaas – hoe is 't met u, mijn zoon,
Dat gij uw ogen op de leegte richt
En babbelt met de lichaamloze lucht?
Uw ogen puilen uit van woeste waanzin.
Sproeit op de hete vlammen van uw kwaal
Wat koel geduld. Waar kijkt ge zo toch naar?'

KURT KÖPLER

(als Hamlet)
'Naar hem, naar hem! Ziet toch, hoe star hij staart.
Zijn klacht, zijn aanschijn deden stenen wenen.'

*(Niklas neemt plaats achter Rebecca, een duidelijk ingestudeerde beweging;
maar als Rebecca hem met de schouder raakt, doet hij geërgerd een stap achteruit)*

REBECCA FÜCHS *(als Gertrude, neemt Kurt in de armen)*
‘Wie is hij toch, tot wie gij spreekt?’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘Ziet gij dan ginder niets? En hoort gij niets?’

REBECCA FÜCHS *(als Gertrude)*
‘Wat er ook is, dit hoor ik en zie ik: niets.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘Maar kijkt dan toch! Ziet hoe hij steeds verdwijnt...’

REBECCA FÜCHS *(als Gertrude)*
‘Een hersenschim, van u alleen; geen lijf,
Geen vorm; de vrucht van zinsverbijstering.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet, maakt zich los, staat op, oog in oog met Rebecca)*
‘Och moeder, smeert niet, om de liefde Gods,
Die zweerwekkende balsem op uw boezem:
Dat niet uw zonde, maar mijn waanzin spreekt.’

REBECCA FÜCHS *(als Gertrude)*
‘Oh Hamlet, stopt – gij kliëft mijn hart in twee.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘Ik moet wel wreed zijn, wil ik liefde tonen.
Het ene kwaad belet een groter kwaad.’

VICTOR MÜLLER *(staat op)*
Nu de rest van het stuk nog, en we zijn er.

ANGELA *(ontroerd)*
Prächtigt.

NICOLE NAUMANN *(met lichte spijt)*
Heel mooi, Rebecca.

REBECCA FÜCHS
Ach. Het is Kurt die de scène draagt.

KURT KÖPLER
Hou op. Een duel zonder weerwerk is geen duel.

VICTOR MÜLLER
Ik ben zo blij dat we een ster als u hebben kunnen
overtuigen om hier te willen komen spelen.

REBECCA FÜCHS
Dat heb je aan hem te danken, lieve schat.
(tot Kurt)
Ik wilde weleens samenwerken met dat
natuurtalent waar heel de stad de mond van vol heeft.

MUTTI HILDA
En al direct zo helemaal tekstvast.

REBECCA FÜCHS *(tot Niklas)*
Jouw spel is ook enorm vooruitgegaan, lieve schat,
echt waar. Bedankt.

NIKLAS WEBER
We doen ons best.

REBECCA FÜCHS
Alleen... Het is niet om te vitten, hoor. Maar die schim
is heel belangrijk voor de koningin, begrijp je? Ik zie

hem niet, maar ik moet hem vóelen, als een soort van doem, die over mijn schouder meekijkt. Misschien moet je me, bij dat passeren, zelfs omarmen.
(herhaalt de beweging)
Zoiets.

NIKLAS WEBER Zo is het wel genoeg, madam.

REBECCA FÜCHS Wat doe ik verkeerd?

NIKLAS WEBER Het is aan de regisseur om uit te maken of ik mij moet laten bepotelen door iemand gelijk gij.

KURT KÖPLER Wat zeg jij daar?

REBECCA FÜCHS *(gekwetst)*
Laat zitten, Kurt, het is oké.

KURT KÖPLER Bied je excuses aan aan mevrouw Füchs. Kom op.

NIKLAS WEBER Wat heb ik nu weer misdaan?
KURT KÖPLER Dat besef je goed genoeg.

NIKLAS WEBER Wat dan, behalve dat ze van mijn lijf moet blijven?

REBECCA FÜCHS Kurt, het is oké.

MUTTI HILDA Kurtje, alstublieft.

NICOLE NAUMANN Maar Kurt heeft gelijk!

KURT KÖPLER Héb de moed van je overtuiging, Niklas. Nóem haar en jodin.

NIKLAS WEBER Allez gij! Hier in huis? Tegenwoordig kunt ge het verdomme al bijkans niet meer zien, dat het vreemde luizen zijn. Zo ver is het gekomen.

KURT KÖPLER Victor? Waarom zeg jij niets?

VICTOR MÜLLER Kurtje, laat je niet door hem op stang jagen.

KURT KÖPLER Jij laat dat zomaar gebeuren? Jij, de grote directeur die alles beslist? Je weet hoe belangrijk deze regie is voor mij.

REBECCA FÜCHS Dat is echt niet nodig, Kurt. Echt niet.

VICTOR MÜLLER Je hebt hem daarnet ook zelf de hele tijd zitten te jennen.

KURT KÖPLER Straks ga je nog zeggen dat het mijn schuld is?

MUTTI HILDA Die jongen is wat overstuur, hij heeft dat zo niet bedoeld.

KURT KÖPLER Ik weet niet wat jij daarvan vindt, Victor, maar ik laat een tegenspeelster van mij niet vernederen waar iedereen bij staat. En zeker niet iemand van haar kaliber.

REBECCA FÜCHS Kurt...

KURT KÖPLER Nee! Nee! Het gaat niet om jou, Rebecca. Ik zou het bij niemand accepteren.

NICOLE NAUMANN Dit kunnen we toch van niemand accepteren? Dit is een schande.

MUTTI HILDA Gij hebt gemakkelijk klappen, schone Nicole, met uw rijke familie, met al de kansen die gij hebt gekregen. Hem zat iedereen van kleins af op zijn kap. Ik heb Victor gesmeekt zich over hem te ontfermen, hij was op den dool, ten einde raad.

KURT KÖPLER Reden temeer.

NICOLE NAUMANN Zoiets tolereer je niet. Dit is juist het sluipend gif!

MUTTI HILDA Kurtje, jaagt hem niet weg. Hij draait wel bij. Hij maakt fouten, hij moet nog veel leren, maar gunt hem die kans.

VICTOR MÜLLER Tienduizenden werklozen, overal faillissementen, de helft van de theaters dicht... Waar moet hij aan de slag?

KURT KÖPLER Hij vraagt erom, door wat hij heeft gezegd, niet ik.

MUTTI HILDA Kurtje, zegt dat niet!

VICTOR MÜLLER Ik zal zijn contract niet verlengen, volgend seizoen.

KURT KÖPLER Het is onbegrijpelijk dat we hem zo lang hebben getolereerd.

NICOLE NAUMANN Maar we mogen van hem ook geen martelaar maken, Kurt. Dat is hun favoriete rol. Ik zie zijn ontslag al in de krant staan.

NIKLAS WEBER Het zal niet blijven duren, met ons in de verdommenis te duwen!

KURT KÖPLER Victor, het is hij of het is ik.

VICTOR MÜLLER Kurt...

KURT KÖPLER Hij of ik.

MUTTI HILDA Gij zijt verblind, allemaal. Iedereen ziek van zijn eigen groot gelijk. Ik kan dat niet meer aan.
(wenend af; stilte)

VICTOR MÜLLER Jongen? Bied mevrouw Füchs minstens je verontschuldiging aan.

NIKLAS WEBER Ik was op post, ik krijg de wind van voor. De vedette komt te laat, en zij mag alles?

VICTOR MÜLLER Een gebaar van goede wil, jongen. Bied je excuses aan.

NIKLAS WEBER *(weer de woedetranen nabij)*
Dit gaat niet om dat mens. Het gaat om zijn carrière.

De grote Kurt Köpler! Daar offert hij alles voor op.
Ook u, Victor, als 't erop aankomt.
Past maar op. Hij duikt, als 't moet, wel in de nest
met zo'n kutjodin.

VICTOR MÜLLER Trap het af. Kom. Kom!

REBECCA FÜCHS Dat is echt niet nodig, mijnheer Müller.

VICTOR MÜLLER Het gáát niet om u, Rebecca, het is een kwestie
van principe.

NIKLAS WEBER Welk principe, Victor? Aan welke kant staat gij?

VICTOR MÜLLER Scheer je weg. We hebben je lang genoeg de hand
boven het hoofd gehouden. Weg, zeg ik je. Wég!

(Niklas woedend af; Mutti lijkebleek weer op)

NICOLE NAUMANN Mevrouw Mutti, wat scheelt er?

MUTTI HILDA *(moeizaam sprekend)*
Ze hebben gewonnen.

KURT KÖPLER Wat zeg je, Mutti?

MUTTI HILDA De radio. Een speciale uitzending van Het Gesproken
Dagblad. Ze hebben gewonnen.

KURT KÖPLER Ze hebben de verkiezingen gewónnen?

NICOLE NAUMANN *(vanaf hier iedereen door elkaar)*
Onmogelijk.

MUTTI HILDA De grootste partij.

VICTOR MÜLLER Zeg dat het niet waar is!

MUTTI HILDA Ze marcheren al naar 't stadhuis en naar het parlement.

KURT KÖPLER Dit kan toch niet gebeuren? Niet met ons!

VICTOR MÜLLER Die achterlijke conservatieven – ze kronen hem
tot kanselier! Die kortzichtige klootzakken maken
hém de kanselier!

NICOLE NAUMANN Dat kunnen ze toch niet zomaar doen?

KURT KÖPLER Dit zal het buitenland nooit laten gebeuren.

VICTOR MÜLLER Ons donkerste scenario.

NICOLE NAUMANN We dachten dat we het op afstand konden houden...

VICTOR MÜLLER Onze grootste nachtmerrie!

NICOLE NAUMANN ...door er jarenlang gewoon niet aan te denken
dat het kón.

MUTTI HILDA Dit niet. Dit heb ik nooit gewild...
(*stilte*)

ANGELA En nu?
(*stilte*)
Wat nu?
(*stilte*)

NICOLE NAUMANN We hoeven onszelf niets te verwijten. We hebben alles
geprobeerd en het heeft allemaal niets uitgehaald.

VICTOR MÜLLER De schuld ligt bij de burgerlijke partijen, met hun
eindeloze gepalaver en hun laffe zwijgen als het erop
aankomt juist wél iets te zeggen.

REBECCA FÜCHS Ik weet wat mij te doen staat. Ik vertrek.

MUTTI HILDA Rebeccaatje, nee...

REBECCA FÜCHS Ik kan voor zo'n bestel niet werken. Voor zover ze
me al zouden laten werken.

NICOLE NAUMANN Als we onszelf au sérieux nemen, vertrekken Kurt
en ik en wij allemaal met jou mee.

MUTTI HILDA Mannekes, we gaan toch niet gaan lopen of zo?

KURT KÖPLER Dat kunnen we hun toch ook niet gunnen?

NICOLE NAUMANN Dan gooien we minstens het theaterleven plat. Alles
wat met kunst en met cultuur te maken heeft: gesloten,
afgelopen, dicht!

VICTOR MÜLLER Daar zullen zij van wakker liggen. Ze weten goed
genoeg wat ze willen met kunst en cultuur.

MUTTI HILDA Waar gaan wij van leven, als we stoppen?
En gij, als ge vertrekt?

REBECCA FÜCHS Ik kán gewoon niet blijven. Sorry.

VICTOR MÜLLER Zo gemakkelijk mogen we alles toch niet uit handen
geven? Ik blijf. Ja, verdorie: ik blijf! Als zij dan echt
de macht gegrepen hebben? Dan begint het verzet
vanaf dag één. Hier. Bij ons.

KURT KÖPLER (*knikt*)
Alles wat we hebben opgebouwd! Wat heeft het
voorgesteld, als we het te grabbel gooien zodra
het erop aankomt? We blijven, en we vallen samen
het systeem aan van binnenuit. Radicaal verzet!

REBECCA FÜCHS Al zou ik dat willen, Kurt, ik kan dat niet. Doen jullie
maar wat je goeddunkt. Het spijt me. Ik vertrek.

KURT KÖPLER Jij kúnt niet weggaan. Jij bent het type niet dat repetities
in de steek laat, en dat een productie van deze allure
zomaar opblaast.

REBECCA FÜCHS *(kust hem)*
Adieu.

NICOLE NAUMANN We gaan met je mee, Rebecca.

ANGELA Ik blijf. Mijnheer Müller heeft gelijk. Wat stelt ons verleden voor, als we het allemaal zomaar opgeven?

KURT KÖPLER *(kust Nicole)*
Hou haar in de gaten, steun haar waar je kunt.

NICOLE NAUMANN Is dat alles wat je me te vragen hebt, Kurt?

KURT KÖPLER En stel het zelf ook wel. Dat weet je toch?

REBECCA FÜCHS Vaarwel, Mutti.
(kust haar)
Vaarwel.

MUTTI HILDA *(ontroerd)*
Kindje toch, wat moet gij aan gaan vangen, in een of ander buitenland? Dat helemáál vol vreemdelingen zit?

I.2 Acteren zit in het bloed

Kurt en Angela zijn alleen op de scène.

KURT KÖPLER Angela? Bedankt.

ANGELA Ik?

KURT KÖPLER Jij had overschot van gelijk. Wat stelt ons verleden voor, als we het zo gemakkelijk opgeven? Mensen zoals jij en ik moeten dus wel blijven, en risico's nemen. We moeten ons minstens laten buitengooien. Dat zou pas een statement zijn. Je nek uitsteken is de essentie van ons vak.

ANGELA Oh? Maken Rebecca en Nicole dan geen deel meer uit van ons vak? Zij zijn weg.

KURT KÖPLER Nee. Nee... Dat is ook durven. Dat is ook een risico.

ANGELA Wat is dan het verschil?

KURT KÖPLER Wel... Ik, met mijn instelling, kan niet anders dan blijven. Rebecca, met haar instelling, kan niet anders dan vertrekken. En Nicole? Die heeft goddank de middelen om solidair te kunnen zijn, en zij spreekt vloeiend Frans en Engels. Ik niet. Ik kan maar één ding goed, jij ook, en dat is acteren. In je taal. Je moedertaal. Dat is het enige wapen dat we hebben. Begrijp je?

ANGELA Nee.

KURT KÖPLER *(grijnst)*
Oké. Touché. Ik zal het anders zeggen.
Je hebt Rebecca zien repeteren?

ANGELA Grote klasse.

KURT KÖPLER Hoe komt ze daartoe, denk je?

ANGELA Als ik dat eens wist? Ik moet altijd zo mijn best doen.
Terwijl – bij Rebecca? Het lijkt zo vanzelfsprekend.
Zo natuurlijk.

KURT KÖPLER Authenticiteit. Daar gaat het om. Het spel zelf is
puur bedrog. Maar je inzet, die moet authentiek zijn,
onbezoedeld, zuiver op de graat. Daarom kan Rebecca
niet langer blijven, en ik wel, en hebben we toch
allebei gelijk.

ANGELA Allebei even authentiek?
KURT KÖPLER *(knikt)*
De Grieken wisten dat al. Sophocles. Euripides.
Drama gaat niet over de waarheid, maar over dilemma's.
(een onbekende, goed geklede, corpulente heer op; hij kijkt rond als een toerist op open monumentendag)

KURT KÖPLER Geweld op de planken? De actie waarmee iets kapot
wordt gemaakt? Het gebaar waarmee desnoods het
grootste kunstwerk, zelfs een menselijk leven, wordt
tenietgedaan? Dat is niet interessant. Actie is vervelend
en voorspelbaar.
(gaat naast haar zitten)
Echt theater,
wezenlijk theater, gaat over verscheurdheid. Over
verscheurd zijn. Zoals in dat gedicht: 'Niet het snijden
doet zo'n pijn, maar het afgesneden zijn.' Ken je dat?
(schurkt zich tegen haar aan)

ANGELA *(glimlacht)*
Nu wel.

DE DIKKE *(knikt naar de breiende Mutti)*
Goedendag.

MUTTI HILDA Goeiendag.
(breit voort)

KURT KÖPLER Daarom kom je er niet met eenduidig spel. Met realisme.
Alleen maar buitenkant.
(legt arm om Angela's schouder)
Een echte acteur moet in zichzelf op zoek gaan naar
de vier p's.

ANGELA De vier p's?

KURT KÖPLER Raad maar. Wat zou het eerste kunnen zijn?

ANGELA Het eerste wat?

KURT KÖPLER Het eerste waar een acteur naar op zoek moet gaan.

ANGELA Roem?

KURT KÖPLER Het begint met een p.

ANGELA Poen?

KURT KÖPLER *(grijnst)*
Mmmmmmm... Bijna. Je mag nog eens.

ANGELA *(plagerig)*
Pointe? Plot? Platitudes?

KURT KÖPLER Poëzie. Passie. Plezier. En?

ANGELA Psychologie?

KURT KÖPLER Bijna juist.
(fluistert in haar oor)
Perversie...

DE DIKKE Ah... Perversie!
(staat bij hen, knikt, grinnikt mee)

KURT KÖPLER Poëzie en perversie. Passie en plezier.
Voeg daar nog eens pijn bij.

ANGELA En dan heb je vijf p's.

KURT KÖPLER Nee, dan heb je authenticiteit. En weet je wat
het wrede is, Angela?

ANGELA Ik denk dat je het me gaat verklappen.

KURT KÖPLER Daar ben je nog altijd niets mee. Tenzij je ook
nog eens dat ene hebt. Het meest onvervangbare
van alle kwaliteiten.

ANGELA Pretentie?

KURT KÖPLER *(lacht)*
Maar nee...

ANGELA Paranoia?

KURT KÖPLER Maar nee! Talent.

DE DIKKE *(knikt)*
Ah, talent. Talent!

KURT KÖPLER Je hebt dat of je hebt dat niet. Je kunt dat niet dwingen
of afkopen. Het zit in het bloed. Zoals alle grote kunst.
Veel democratie komt er niet bij kijken.

DE DIKKE Er komt geen democratie bij kijken.

KURT KÖPLER De ware kunstenaar is autonoom. Hij staat boven de
woeling van het alledaagse leven. Boven de anekdote.
Hij kán die gebruiken. Als hij wil. Als bouwstof, als
bron. Maar hij wordt er nooit zelf onderdeel van.

DE DIKKE Ah, nee! Anders zou hij geen kunstenaar zijn.

KURT KÖPLER *(knikt naar de man)*
Voilà.
(tot Angela)
Talent is genadeloos. Wie het niet heeft, zoals die Niklas? Die moet oprotten. Dat is voor het theater een kwestie van levenskracht, van zuiverheid. Tot onze laatste snik moeten we vechten tegen inferieur acteursmateriaal. Dat is het eerste onderdeel van onze artistieke roeping.

DE DIKKE En hij heeft recht van spreken. Heb je zijn Woyzeck gezien?

ANGELA Ik heb ervan gehoord.

DE DIKKE Je hebt die niet gezien? Formidabel. Ongeëvenaard.

KURT KÖPLER Ze is ook nog zo jong, nietwaar?

DE DIKKE Dan nog! Ik was twaalf toen ik voor het eerst de hele Ring des Nibelungen zag. Heb je zijn Peer Gynt gezien?

ANGELA *(tot Kurt)*
Heb jij Peer Gynt gespeeld?

DE DIKKE Onovertroffen. Niemand heeft sindsdien Peer Gynt opnieuw durven ensceneren.

MUTTI HILDA *(van ver)*
Dat is waar. En dat is niet omdat dat mijne zoon is.

DE DIKKE *(tot Mutti)*
Al zijn rollen zijn van dat gehalte.

MUTTI HILDA Dat is echt waar, dat.
(komt erbij staan)

KURT KÖPLER Mutti! Ik heb ook een paar fameuze missers gehad.

MUTTI HILDA Ah ja? Welke?

DE DIKKE Je vraagt je af: waar haalt hij het iedere keer weer vandaan?

MUTTI HILDA Dat heeft hij van kindsbeen af, mijnheer. Toen hij twaalf was? Hij zong in het knapenkoor van zijn school. Op een schone keer mochten ze zingen in de huwelijksmis van de dochter van de burgemeester zijn broer. Kurtje kon een week niet slapen van de zenuwen. Toen het zover was, en zijn koor begon te zingen, zong hij een octaaf hoger dan al de anderen. Hij stak er met kop en schouders boven uit. In zoverre, dat die koorleider het niet kon verkroppen.

KURT KÖPLER Die mens had gelijk. Ik trok te veel de aandacht.
(tot Angela)
Dat is ook niet goed, te veel de aandacht trekken.
(tot Mutti)

Ik zong niet eens goed, het was veel te scherp.

MUTTI HILDA Was dat een reden om u zo hard aan te pakken? Om 'Zwijgt, gij!' te roepen, zodat heel de kerk het kon horen? Een volwassene, tegen een manneke van twaalf jaar.

DE DIKKE Schandalig.

KURT KÖPLER Ik had door de grond willen zinken. Terwijl ik juist dacht dat ik stond te kwinkeleren als een stralende engel.

MUTTI HILDA Van de schrik heeft hij een halfjaar in zijn bed gewaterd.

KURT KÖPLER Moeten die details er weer per se bij? Gij doet soms ook een beetje te veel uw best.

MUTTI HILDA Geeft toe: ge waart er kapot van.

KURT KÖPLER Het was een hel. Afdalen in een hel van alles verterende schaamte. De meeste mensen maken dat nooit mee, mij overkomt het nog altijd.

DE DIKKE Het heeft u alleen maar geholpen. Groot talent zoekt grote tegenstand, zei Friedrich Nietzsche. 'Wat mij niet doodt, maakt mij alleen sterker!' Dat speelt in al uw rollen door. Heb je zijn grootste triomf gezien, Mefisto in de Faust van Goethe?

ANGELA Ik heb daar veel goeds over gehoord.

DE DIKKE Je hebt zijn Mefisto niet gezien? Maar kind, dan heb je niets gezien.
(*arm om Kurts schouder*)
Deze man? Dat is een genie.

KURT KÖPLER Kom, kom...

DE DIKKE Een parel aan de kroon van onze cultuur!

MUTTI HILDA Dank u, mijnheer.
(*steekt hand uit*)
Met wie hebben wij eigenlijk de eer?

DE DIKKE Excuus. Dat zou ik bijna nog vergeten.
(*handkus aan Mutti*)
Hermann, piloot en generaal, rechterhand van de nieuwe kanselier. Ik ben uw nieuwe minister van Cultuur. Maar mijn vrienden noemen mij 'De dikke'.
(*schatert mee met Mutti*)

KURT KÖPLER (*stilte*)
U komt ons zomaar overvallen?

DE DIKKE (*stilte*)
Ik dacht dat u mij kende. Excuus. Ik kwam gewoon eens kijken.
(*gebaart om zich heen*)
Naar een van de navels van ons patrimonium. De geschiedenis die hier hangt?

Al de meesterwerken die hier zijn gespeeld? Je vóelt dat, aan den lijve. Een tempel van ons groots verleden.

MUTTI HILDA Moet mijnheer iets drinken? Er is koffie en er is thee.

DE DIKKE Koffie, graag.

ANGELA *(tot Kurt)*
Wil je dat ik Victor waarschuw?

KURT KÖPLER Ik zou het op prijs stellen, mijnheer, als u dit gebouw ogenblikkelijk verliet. Het is niet omdat u minister wordt dat u het recht hebt om ons voor schut te zetten.

DE DIKKE Dat was echt mijn bedoeling niet. Ik sta hier niet als minister. Ik sta hier als bewonderaar. Als vriend. Het zal u moeilijk vallen om dat te geloven, dat besef ik. Maar wees nu eens eerlijk: wat weten u en ik van elkaar af? Jullie hebben nooit in gesprek willen treden met ons. U ziet het resultaat. U hebt mij al veroordeeld, nog voor ik mijn mond kan opentrekken.

MUTTI HILDA Kurtje, daar is toch iets van?

KURT KÖPLER Houdt gij u er maar buiten, Mutti.

DE DIKKE Verdien ik dan geen enkele kans? Ik ben nochtans verkozen door ons volk. Zeg maar: uw publiek. Of toch minstens de hardwerkende mensen die u belonen voor uw arbeid. Dat is trouwens het eerste wat wij willen doen. De lonen optrekken, van al onze kunstenaars.

MUTTI HILDA Allez, gij!

DE DIKKE Alle budgetten moeten omhoog. Meer acteurs in dienst, meer technici, meer decorbouwers. Het burgerlijke bestel heeft jullie schromelijk verwaarloosd. Jullie zijn het kruim van onze natie! Niet het schuim.

KURT KÖPLER Ik ben niet te koop voor zilverlingen. Ik ben kunstenaar.

DE DIKKE Mijnheer Köpler toch! U hebt zo'n verkeerd beeld van ons. Wij zijn fatsoenlijke mensen, verkozen door fatsoenlijke mensen in tijden van grote crisis, voor een moeilijke maar fatsoenlijke taak. Bied mij op zijn minst de mogelijkheid u dat te bewijzen. Of gelooft u werkelijk dat het Kwaad bestaat, in zijn pure vorm, en dat uitgerekend ik daar de verpersoonlijking van ben? Ik? Is dat niet wat je noemt: een vooroordeel? En is dat niet wat al te gemakkelijk, 'hét Kwaad', voor een grote geest als u? Ik dacht dat de ware kunstenaar de nuance zocht. Niet de redeloze confrontatie.

KURT KÖPLER U en ik zijn politieke tegenpolen. Dat wilt u toch niet ontkennen?

DE DIKKE Wil dat zeggen dat we elkaar moeten bestrijden op het scherp van de snee? Mijn partij en ik zijn niet gek, mijnheer Köpler — of mag ik Kurt zeggen? Wij hebben

u nodig zoals u bent. Wij kennen uw voorkeuren en uw voorgeschiedenis. Belet dat u om een groot artiest te zijn? En belet dat ons om van uw kunst te genieten en er trots op te zijn?

KURT KÖPLER

Ik wil en kan niet spelen in dienst van een politiek bestel.

DE DIKKE

Wie vraagt u dat? U mag uw volledige vrijheid bewaren. Soit, u hébt geflirt met links. Kunstenaars zijn grote kinderen, ze laten zich gemakkelijk verleiden. En ik zou ook in mijn partij de kost niet willen geven aan wie zich ooit bezat heeft aan de spenen van het communisme. Het is een aanlokkelijke sekte, met een hemel die gemakkelijker te verwerven lijkt dan die van de katholieken, laat staan de protestanten of de joden. Wij, mijnheer Köpler, streven geen hemel na, maar een rijk waaraan iedereen zijn steentje kan bijdragen, tot nut van heel ons volk. Ook u. Akkoord, u hebt aangepapt met vakbondslui en vrijmetselaars. U hebt met ons de spot gedreven. Wat dan nog? Wij hebben uitgehaald naar links en al zijn paladijnen. Ook naar u. Soms te fel. Dat geef ik toe. In het vuur van het moment zegt men soms zaken die men later betreurt. De hitte van het gesproken woord, de steekvlam van het applaus – ze zwepen ons op, tot we de controle over ons vuur soms verliezen. Een acteur als u zal dat begrijpen.

KURT KÖPLER

Begrip is nog geen absolutie, laat staan een overeenkomst. Wat verlangt u van mij?

DE DIKKE

Dat u blijft doen waar u goed in bent. Acteren. Regisseren. In alle vrijheid en op topniveau. Dat u uw collega's geruststelt. En dat u onze jeugd, zoals Angela hier – de naam is toch Angela? – blijft begeleiden, en tot hoogten opstuwet die ze nooit in zichzelf had vermoed.
(steekt zijn hand uit)
Gun ons het voordeel van de twijfel, Kurt.
(stilte)

KURT KÖPLER

Goed. Op de twijfel.
(drukt voorzichtig de hand)
Tot voordeel of tot nadeel.

DE DIKKE

(blijft Kurts hand schudden)
Er zijn alleen een paar kleine, onbelangrijke gunsten die ik u moet vragen. Meer symbolen van wederzijdse goodwill dan toegevingen aan wat dan ook.
(Niklas op, reeds in het pak van Victor/Polonius)

DE DIKKE

(laat nog steeds Kurts hand niet los)
En klopt mijn informatie, dat u allebei uw topactrices naar het buitenland hebt moeten zien vertrekken? Dat is niet netjes van hen. U in de steek laten, terwijl er een grote première voor de deur staat. Mag ik u een tip geven? Lina Lindenhoff. Een vriendin van mij. Een heel goede vriendin. En Lina is toevallig ook actrice.

(Lina Lindenhoff op, al gekleed als koningin Gertrude)

DE DIKKE Ze is nog niet zo goed als die weggelopen diva – hoe heet ze ook alweer? Die Rebecca. Maar onze Lina heeft ook nooit dezelfde kansen gekregen. Geef u ze haar. Ik smeeek het u. Voldoet ze niet, dan gaan we alsnog op zoek naar iemand anders.
(*laat Kurts hand los*)

MUTTI HILDA ‘De kamer van koningin Gertrude.’ En Polonius ligt al dood op de grond.
(*Niklas gaat voor dood neerliggen*)

LINA LINDENHOFF (*als Gertrude, tot Kurt*)
‘Zijt gij vergeten wie ik ben?’
(*gênante stilte*)

MUTTI HILDA ‘Hoe kan ik dat vergeten?’
(*gênante stilte*)

KURT KÖPLER ‘Hoe kan ik dat vergeten?’ Kurtje!
(*als Hamlet, met tegenzin*)
‘Hoe kan ik dat vergeten?’
Gij zijt vorstin. De vrouw ook van uw man
Z’n broer. En zelfs, helaas: ge zijt mijn moeder.’

LINA LINDENHOFF (*als Gertrude, kucht, stottert*)
‘Hamlet, gij hebt uw vader diep gegriefd.’

KURT KÖPLER (*als Hamlet, toonloos, geërgerd*)
‘Moeder, gij hebt mijn vader diep gegriefd.
Waar zijn Uw ogen?’

MUTTI HILDA Nee, Kurtje, eerst komt nog: ‘Kijkt hier, naar dit portret,...’

KURT KÖPLER Dat couperen we. En we gaan direct naar
‘Waar blijft uw dinges?’

MUTTI HILDA Toch niet direct naar ‘Oh Schaamte, waar blijft toch uw blos?’ Dan mist ge de essentie, jongske!

KURT KÖPLER (*als Hamlet, zucht*)
‘Waar zijn uw ogen? Liefde kunt ge dit niet noemen.
De koorts in ’t bloed is op uw jaren mak
En wacht gedwee op ’t oordeel van ’t verstand.
Maar welk gezond verstand ruilt dit voor dat?
Oh Schaamte, waar blijft toch uw blos?’

LINA LINDENHOFF (*als Gertrude, steeds luider en hysterischer*)
‘Och Hamlet, Hamlet: stopt ermee!
Gij draait mijn blik naar binnen, in mijn ziel.
De zwarte, diepe vlekken die ik zie
Wassen zich nooit meer schoon.’

KURT KÖPLER (*als Hamlet*)
‘Omdat ge leeft
In zweet en reuzel van uw rotte bed,
Ge suddert in uw vet, besmet, ge smakt
Om een vervuilde trog.’

LINA LINDENHOFF (*als Gertrude*)
‘Oh, zwijgt nu toch!
Uw woorden boren zich als dolken in

Mijn oren. Zwijgt toch, lieve Hamlet. Zwijgt.’
(wil hem kussen)

KURT KÖPLER *(als Hamlet, weert haar af)*
 ‘Redt mij! Bedekt mij met uw vleugels, Engelen
 Des Hemels – goede, lieve Schim, waar zijt ge?’

VICTOR MÜLLER *(woedend op)*
 Sinds wanneer worden hier achter mijn rug
 om audities georganiseerd?

MUTTI HILDA Maar Vicske...

VICTOR MÜLLER *(tot Lina)*
 Het spijt me, kind, met jouw talent heb jij niets te
 zoeken in het theater. Ga weg en leer een vak.
(drukt haar de hand)
 Veel succes!

LINA LINDENHOFF *(beteuterd)*
 Hermann?

(Niklas gaat staan)

VICTOR MÜLLER Wat doe jij hier? Ontslag is ontslag, had ik gezegd.
 Scheer je weg. Wég!

DE DIKKE Ik ben de schuldige.
(stilte)

VICTOR MÜLLER Wie heeft hem hier binnengelaten?

DE DIKKE Niklas is hier op mijn vraag. Een bescheiden, nederig
 verzoek. Waar Kurt vriendelijk op is ingegaan.

VICTOR MÜLLER Kurt?

NIKLAS WEBER Ik heb het u nog zo gezegd, Vicske. Gij zijt ontslagen.

VICTOR MÜLLER Ik?

MUTTI HILDA Kurtje wordt onze nieuwe intendant.

DE DIKKE Excuus. Directeur-generaal! Van ons nieuwe Staatstheater.

VICTOR MÜLLER *(tot Kurt)*
 Jij?

(allen af behalve Victor en Kurt)

KURT KÖPLER Ik doe om goed te doen, Vic.

VICTOR MÜLLER Mij een mes in de rug steken – is dat goed doen?

KURT KÖPLER Hoe durf je zoiets in de mond te nemen? Je weet
 hoe groot mijn respect is. Zonder jou bestond dit
 gezelschap niet, en was ik zelf minder dan niets. Jij
 hebt altijd in mij geloofd, als eerste. Alles wat ik weet
 heb ik geleerd van jou. Jij bent voor mij de vader die
 ik nooit gekend heb.

VICTOR MÜLLER Als ik je vader wás, sloeg ik je nu op je gezicht.

KURT KÖPLER *(bijna in tranen)*
Ik offer mij juist op. Ik word alleen in naam en titel
intendant, de beslissingen blijven die van jou.
Ik voer ze uit, jij neemt ze achter de schermen.
Die Dikke heeft ook zijn superieuren, en niet van
de minsten. Jij hebt bij hen je reputatie tegen, ik ben
relatief onbesproken, al met al een blanco blad. Dat is
een troef! Waarom zouden we die niet op tafel leggen?
Zo heb ik weten af te dwingen dat we mogen spelen
wat we willen. En ook dat jij mag blijven. Oké, alleen
maar als acteur – maar wat maakt dat nu uit, Victor?
Misschien is het zelfs wel beter. Je wordt een dagje
ouder. Laat mij het volle gewicht eens dragen.

VICTOR MÜLLER Wij dansen naar hun pijpen, Kurt, en zij lachen ons uit.

KURT KÖPLER Maar wij lachen het laatst. Dit is geen oorlog met
gelijke wapens, Victor, we moeten sluwder zijn dan zij.
Wat had je verwacht? Dat we een strijd als deze konden
winnen, zonder hier en daar een compromis?
Het enige wat telt is de hardnekkigheid van ons verzet.
Openbaar wanneer het kan, clandestien wanneer
het moet. Bekijk onze wissel zo, en hij is onze eerste
overwinning. We draaien samen het systeem een loer!
(stilte)
Victor?
(stilte)
‘Niet ons gesternte, beste Brutus, óns
Trefft alle schuld als wij maar knechten blijven.’
(stilte)
Vic? Komaan...

VICTOR MÜLLER *(als Brutus), met tegenzin*
‘Er wordt gezegd dat morgen de Senaat
die Caesar al tot koning kiezen wil.
Hij krijgt de kroon, te land en zelfs ter zee.’

KURT KÖPLER *(als Cassius)*
‘Het weke hart van moeders voert ons aan,
Als wij dit juk verdragen zijn wij hoeren.’

VICTOR MÜLLER *(als Brutus)*
‘Dan weet ik waar ik deze dolk zal planten –
Slechts dan zal Brutus Brutus ooit bevrijden!
Geen stenen burcht, geen muren van metaal,
Geen maffe kerker, geen ballast van boeien,
Kan ooit de kracht van vrije geesten temmen.’

KURT KÖPLER *(als Cassius)*
‘Het leven, al die aardse ketens moe,
Vindt toch steeds weer de kracht zich te verlossen.’

VICTOR MÜLLER *(als Brutus)*
‘Als ik dat weet, mag heel de wereld weten
dat ik de tirannie die op mij weegt
Naar willekeur kan breken.’

KURT KÖPLER *(als Cassius)*
 ‘En ik ook!’
(lacht)

VICTOR MÜLLER (omarmt Kurt)
 Het spijt me, jongen. Dat ik aan jou heb durven
 twifelen.

KURT KÖPLER Iedereen heeft recht op een zwak moment. Zelfs jij,
 Vic. Zelfs iemand als jij.

I.3 Ik heb je nooit een kersentuin beloofd

*Kurt is alleen achtergebleven, briefschrijvend.
 Op een videoscherm verschijnt Rebecca, briefschrijvend in ballingschap.
 Tijdens het lezen van de brieven die ze aan elkaar schrijven,
 raakt het scènebeeld overwoekerd door kersenbloesems.*

REBECCA FÜCHS Beste Kurt, herinner jij je nog dat cabaretliedje? ‘Kus
 de fascistten!’ Ik zou het moeten doen. Hen leren kussen.
 Dankzij hen zit ik hier. Ik geniet als van een vakantie
 die ik nooit heb willen nemen, ik heb eindelijk ’s tijd
 voor mezelf.

KURT KÖPLER Beste Rebecca, alles loopt zoals ik had gehoopt. Er is
 gewoon niets veranderd. Of nee, ik zou liegen. Onze
 inzet is veranderd, en onze rol. Die dragen zoveel meer
 gewicht. Er wordt overal over ons gepraat. Een beetje
 fascisme is misschien niet eens zo slecht voor de kunst.

REBECCA FÜCHS Ik lijd maar onder één mankement, één schrijnend
 gemis. Dat ben jij, lieve schat.

KURT KÖPLER Kom toch terug, Rebecca. Het publiek snakt naar je,
 iedereen zal je met open armen ontvangen. Ik als eerste.

REBECCA FÜCHS Geef eindelijk toe dat je je hebt vergist.

KURT KÖPLER Geef toe dat je je hebt vergist.

REBECCA FÜCHS Vlucht toch naar hier!

KURT KÖPLER Ons gezelschap is een symbool van verzet.
 Je zou trots op ons zijn als je het kon zien.

REBECCA FÜCHS Er komen tal van projecten op me af. Ik voer
 het ene interessante gesprek na het andere.

KURT KÖPLER Ik heb het gevoel dat ik nu pas iets doe wat
 van wezenlijk belang is.

REBECCA FÜCHS Het lijkt wel alsof ik een tweede jeugd cadeau heb gekregen.

KURT KÖPLER Soms komen er mensen ons na een voorstelling heimelijk bedanken voor één woord van kritiek op de planken.

REBECCA FÜCHS Binnenkort wordt het hier net zo hectisch en hels als vroeger voor mij!

KURT KÖPLER Als wij niet in deze schouwburg spelen, doen anderen het in onze plaats – minderen, dommeren, zwakkeren – en dan gaat een van de sterkste tegenstemmen verloren. En in ruil waarvoor? Hersenloos kostuumdrama en folkloristisch amusement.

REBECCA FÜCHS Ik herinner mij de sfeer van de verkiezing en de dagen daarvoor. Die dreiging staat voor eeuwig in mijn hart gebrand.

KURT KÖPLER De werkloosheid verdwijnt en de inflatie lijkt bedwongen, tenzij in onze woordenschat.

REBECCA FÜCHS Wil je me vertellen dat jullie nooit enige druk gewaarworden? Dat er nooit eens iemand jullie op de vingers komt kijken?

KURT KÖPLER Het ingrediënt ‘volk’ wordt vaker toegevoegd aan toespraken en schrijfsels dan zout aan worstenbrij en zure zult.

REBECCA FÜCHS Ik begrijp dat je me wilt geruststellen, maar we kunnen hier dagelijks lezen hoe de toestand werkelijk is, achter die klatergouden façade van economisch succes.

KURT KÖPLER Volksfeesten!

REBECCA FÜCHS Tegenstanders monddood gemaakt of afgedreigd.

KURT KÖPLER Volksgenoten!

REBECCA FÜCHS Mensen als ik ontslagen uit fabrieken en universiteiten, en samengedreven in aparte wijken.

KURT KÖPLER Volksgemeenschap!

REBECCA FÜCHS Kom me niet vertellen dat geweld géén onderdeel van de wet geworden is!

KURT KÖPLER Je burens zijn ofwel volksvriendelijk ofwel volksvreemd.

REBECCA FÜCHS Kom me niet vertellen dat jullie minister van Propaganda niet vandaag bedenkt wat morgen de kranten moeten schrijven.

KURT KÖPLER En binnenkort rijden we allemaal met een Volkswagen.

REBECCA FÜCHS Laat staan wat de radio moet zeggen.

KURT KÖPLER Je moet niet alles letterlijk geloven, beste Rebecca, wat de propaganda aan jouw kant vertelt.

REBECCA FÜCHS Wie kan ik nog geloven, Kurt?

KURT KÖPLER We mogen ons niet laten besmetten door een leer van ruzie en rancune.

REBECCA FÜCHS En wie geloof jij inmiddels zelf?

(Nicole Naumann op, met reiskoffer)

KURT KÖPLER De tijd gaat snel, en hij komt niet terug. Ik haat de fysieke afstand waartoe we, buiten onze wil, veroordeeld zijn.

REBECCA FÜCHS Het heeft weinig zin om te bewenen wat niet kan zijn. Dan kan ik net zo lief eindeloos betreuren dat ik jou niet heb ontmoet toen we veel jonger waren.

KURT KÖPLER Het is zo onrechtvaardig dat jij en ik niet meer het grote repertoire kunnen uitbouwen waaraan we nog maar net waren begonnen.

REBECCA FÜCHS *(als Julia)*
‘Gaaf gij al weg? Het is nog lang geen dag. Het was de nachtegaal, geen leeuwerik, Wiens roep zich boorde in uw angstig oor.’

KURT KÖPLER *(als Romeo)*
‘Het wás de voorbode der dag, de leeuwerik — Geen nachtegaal, mijn Julia. Ziet hoe Een oostengloed de wolken al jaloers Omzoomt met rode kant. De nacht z’n kaars Is opgebrand. Nog even — dan valt het Verdicht: ik blijf en sterf, of ga en leef.’

REBECCA FÜCHS *(als Julia)*
‘Oh Romeo — Dat licht kan nog geen daglicht zijn, onmogelijk! Het moet een meteor zijn, door de zon Als fakkeldrager opgehoest, voor u, Om u de weg te wijzen naar uw woning. Dus blijft nog. ’t Is niet nodig weg te gaan.’

KURT KÖPLER *(als Romeo)*
‘Laat hen mij dan maar grijpen en vermoorden. Ik heb er vrede mee, als gij dat wilt. Weest welkom, Dood. Mijn Julia wil het zo! Ik blijf. Er is geen vuiltje aan de lucht.’

REBECCA FÜCHS *(als Julia)*
‘Toch wel. Toch wel! Gaaf weg, verdwijnt, en snel! Het is de leeuw’rik. Hij zingt snerpend vals. Men noemt zijn zang een zalf voor élk uiteengaan; Behalve nu. Want hij rukt óns uiteen. Gaaf dan! ’t Wordt almaar lichter — oh mijn God!’

KURT KÖPLER *(als Romeo)*
‘Steeds lichter, ja. Maar donkerder ons lot.’

REBECCA FÜCHS Maak je ginderachter niet ál te veel zorgen.

KURT KÖPLER Maak je ginderachter niet ál te veel zorgen.

REBECCA FÜCHS EN
KURT KÖPLER SAMEN Dat doe ik wel. Hier. Over jou.

KURT KÖPLER Tot gauw.

REBECCA FÜCHS Tot gauw.
(*freeze*)

NICOLE NAUMANN Ze liegt.
(*zet koffer neer*)
Het is een drama over heel de lijn.

KURT KÖPLER Nicole?

NICOLE NAUMANN Niemand kende ons daar. Politiek vluchteling of niet,
we werden met de nek aangekeken, ze behandelden
ons als profiteurs. En hier voerden de kranten een hetze
tegen ons: 'Dik betaalde deserteurs die aan de Côte
d'Azur de luxemartelaar uithangen.' 'Verraders die
de hardwerkende achterblijvers bekladden in de
internationale pers.'

KURT KÖPLER Kon je Rebecca niet overtuigen om ook terug te keren?

NICOLE NAUMANN Rebecca leeft niet waar ze leeft, maar in een luchtkasteel
van zelfbedrog. In al die maanden heeft ze niet één keer
geacteerd. Zelfs ik, de polyglot, met al mijn diploma's
— ik vond nog geen job als figurant. Afwassen in
restaurants? Ik kan dat niet. Ik ben actrice. Ik ken
de stank niet van de armoede. En ik kan die niet
wegretoucheren met drank en dromen, zoals Rebecca
doet.

KURT KÖPLER En de andere bannelingen?

NICOLE NAUMANN Die bende snobs? Dat ruziet de godganse dag, dat
noemt mekaar spion, of vangt mekaar vliegen af bij
het zoeken naar een baan. Ik wou niet eindigen als
een van hen. Het was pathetisch, zoals zij tekeergingen
in hun cafés, alsof ze van daaruit de wereld bestieren.
Wat kunnen zij nu wezenlijk betekenen, op honderden
kilometers hiervandaan, afgeschermd van alles?
Zo machteloos wil ik niet blijven. Ik wil hier iets
betekenen.

KURT KÖPLER Daar doe je goed aan. Als jij je plaats weer inneemt?
Dan kunnen we misschien ook Rebecca overtuigen.

NICOLE NAUMANN Kurt, mag ik alsjeblieft ook terugkeren alleen maar
voor mezelf? Ik heb jou ook gemist, hoor. En Victor,
en Mutti. Iedereen.

KURT KÖPLER Maar natuurlijk, Nicole, het spijt me, zo bedoel ik dat niet.
(*omarmt haar*)
Vergeef me mijn zorg om Rebecca. Dat
is des te meer een compliment voor jou. Jij lijkt altijd
zo sterk! Maar wie sterke schouders heeft, ziet daarom
nog niet minder af. Dat hebben jij en ik juist gemeen.
Ik herken mij in jou.

(*De dikke op, met in zijn spoor Mutti, Niklas, Lina en Victor*)

NICOLE NAUMANN Je kunt niet geloven hoe leeg en miserabel ik mij heb gevoeld, Kurt. Hoe diep ik mij liet vernederen om simpelweg te overleven. Naar de gaarkeukens in de armenhuizen wilde ik niet gaan, daar was ik te trots voor. In een café bood een man mij geld aan. Ik ging er niet op in. Maar heel even, een fractie maar, dacht ik: waarom ook niet? Een kwartier ellende weegt niet op tegen dagenlang een lege maag... Bijna had ik dat geld en zijn voorstel aangenomen! Ik voelde mij zo vuil, Kurt. Van geen tel meer, van geen waarde. Nu pas beseft ik hoe de werkelijkheid in kan vreten op een mensenleven. Vroeger heette zoiets 'noodlot'. Vandaag heet dat 'de politiek'.

KURT KÖPLER Wij zijn juist wel van waarde. Wij zijn een remedie tegen de algehele moedeloosheid. Wij spelen nog altijd de grote meesterwerken.

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja, stuntelig)*
'Wat moeten wij in godsnaam beginnen als onze tante in Jaroslavl ons geen geld wil sturen?

NICOLE NAUMANN *(leeft op)*
Nee! De kersentuin?

KURT KÖPLER Was je eerder teruggekeerd, had jij de rol van Ljoebov kunnen spelen.

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
'Legt u ons dat eens uit, mijn beste... Mijn beste...'
(stokt)

MUTTI HILDA *(leest)*
'Jermolai Aleksejitsj Lopachin.'

LINA LINDENHOFF *(stampvoet)*
Die Russische namen altijd! Ik word er gek van. Waarom geeft Tsjechov altijd iedereen drie namen?

DE DIKKE Die man moest rekening houden met het Slavische denkvermogen. Drie keer schieten, één keer raak.

KURT KÖPLER *(zucht)*
Noem mij het hele stuk door maar Lopachin.

LINA LINDENHOFF *(kleintjes)*
Mag dat zomaar? Gaan de kenners mij niet uitlachen?

KURT KÖPLER De meeste van onze volksgenoten zullen het niet merken.

LINA LINDENHOFF Oh, dank je, Kurt, dank je. 'Wat moet ik toch doen, Lopachin!'

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
'Uw kersentuin verpachten, Ljoebov Ranjevskaja Andrejevna. Heel uw landgoed. Verdelen in percelen, en laten bebouwen met weekendhuisjes voor de zomer. En u moet dat nu doen. De veiling staat voor de deur. Ik smeed u. Neemt u eindelijk eens een beslissing.'

- LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
 ‘Zomergasten, zomerhuisjes... Neemt u mij niet kwalijk: dat klinkt mij allemaal zo burgerlijk banaal.’
- VICTOR MÜLLER *(als Gajev, speelt voor dronkeman)*
 ‘Volstrekt akkoord, lieve zus van me!’
- KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
 ‘Mijn god! Ofwel ga ik janken, ofwel ga ik roepen, ofwel zak ik ineens — maar ik kán niet meer, Gajev. Zo steun je me, zo laat je me vallen. Een beschonken oud wijf, dat ben je!’
- VICTOR MÜLLER *(als Gajev)*
 ‘Hè? Húh? Watte?’
- KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
 ‘Een oud wijf! Uitgeblust en uitgerangeerd!’
(wil weggaan)
- LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
 ‘Gaaf u niet weg, ik smeed u, mijn beste vriend! Blijf! Misschien bedenken we nog een uitweg, hier!’
- KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
 ‘Wat valt er hier nog aan uitwegen te bedenken?’
- LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
 ‘Op zijn minst vrolijkt u de boel wat op. Ik heb het gevoel dat ons iets boven het hoofd hangt. Dat ons huis op instorten staat.’
- ANGELA *(als Anja)*
 ‘Goeie, mooie mama van me: huil toch niet. We planten elders wel een nieuwe kersentuin, groter en vrijer dan deze, ver van hier. Je zult ’m zien en dan begrijpen, en stille diepe blijdschap zal neerdalen in je ziel zoals de zon daalt over een landschap in de avond.’
(omarmt Lina)
- VICTOR MÜLLER *(als Gajev, mompelt)*
 ‘Met tegeneffect! Tik-tak, in de hoek. Carambole!’
- NICOLE NAUMANN *(als Warja)*
 ‘Het huis waarin we wonen, mamaatje, is ons huis al lang niet meer. Ik loop ook zonder een verkoop weg, ik zweer het je! De ganse dag terwijl ik het huishouden doe loop ik te dromen, te dromen! Kon ik maar een rijke man vinden. Voor Anja. En Doensjasja. En voor Charlotta ook.’
(omarmt Lina)
- LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
 ‘En jij dan, m’n lieve Warja? Wat jij dan?’
- NICOLE NAUMANN *(als Warja)*
 ‘Ik zou eindelijk aan mijn Russische bedevaart kunnen beginnen, mamaatje, als het moet in ijs en sneeuw. Eerst Kiev, dan Moskou, dan Sint-Petersburg. Alle heilige plaatsen. Tot ik — teneinde — niet meer verder kan en vastloop, in de onmetelijkheid van onze eeuwige steppes.’

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja, weent overdadig)*
‘Ach, m'n beide lieve dochters – wat moeten we zwaar gezondigd hebben om dit te verdienen!’

KURT KÖPLER *(als Lopachin, zucht)*
‘Hoezo – wat voor zonden, Ranjevskaja Andrejevna?’

VICTOR MÜLLER *(als Gajev, steekt een snoepje in zijn mond)*
‘Men zegt dat ik ons hele vermogen heb opgesnoept.’
(giechelt)
‘Ik! Zuurtje voor zuurtje!’

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
‘Welke zonden, Ljoebov Ranjevskaja Andrejevna?’

NIKLAS WEBER *(als Trofimov)*
‘Zien jullie dan niet dat uit elke kersenboom in jullie tuin, uit ieder blaadje, elke tak, een menselijk wezen jullie aanstaart? Horen jullie ze dan niet: al die beschuldigende stemmen?’

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Hou op, Trofimov! Martel ons niet zo!’

ANGELA *(als Anja)*
‘Hou op!’

VICTOR MÜLLER *(als Gajev)*
‘Snoepje voor snoepje!’

NICOLE NAUMANN *(als Warja)*
‘Stop ermee! Je martelt ons, je martelt ons!’

NIKLAS WEBER *(als Trofimov)*
‘Al jullie voorvaderen waren grootgrondbezitters met lijfeigenen. Ze heersten over levende zielen. Dat is wat jullie doen ontaarden heeft. Zozeer gedegenereerd dat moeder, oom en beide dochters niet in de gaten hebben dat ze al lang en breed leven op de pof. Op de zak van anderen, op wie ze nota bene neerzien als op ongedierte.’

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
‘Jij hebt makkelijk praten, Trofimov: jij bent een uitvreter en een eeuwige student!’

NIKLAS WEBER *(als Trofimov)*
‘Elk van ons heeft gemakkelijk praten. Wij Russen liggen tweehonderd jaar achter, en we bezitten nog altijd niets. Niet eens een verleden om trots op te zijn. We filosoferen maar wat aan, we donderjagen maar wat rond, we klagen over het weer, of de kwaliteit van onze alcohol. Maar om een leven op te bouwen in het heden moeten we de rekeningen durven te vereffenen met dat verdomde verleden van ons. Dat kan alleen maar door te lijden. Bovenmenselijke inspanningen, ononderbroken labeur, kolossale offers. Lijden! Lijden!’

VICTOR MÜLLER *(als Gajev)*
‘Snoepje na snoepje... Carambole!’

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Mijn voorouders dragen geen schuld. Het zijn mijn zonden.’

ANGELA *(als Anja)*
‘Mamaatje toch.’

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Mijn zonden!’

NICOLE NAUMANN *(als Warja)*
‘Blijf rustig, mama.’

MUTTI HILDA *(leest)*
‘Quatsch. Neemt...’

KURT KÖPLER *(als Lopachin, geërgerd)*
Ik weet het, Mutti. Ik weet het.

MUTTI HILDA
Sorry, manneke. Ik was abuis.

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
‘Quatsch! Neemt u gewoon eindelijk eens een beslissing, Ljoebov Ranjevskaja Andrejevna.’

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Ik heb met geld gesmeten, ik heb een vent gehuwd die schulden maakte. De champagne werd zijn dood.’

VICTOR MÜLLER *(als Gajev)*
‘Champagne?’
(kijkt om zich heen)
‘Carambole...’

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Ik begon een liaison en mijn straf kwam direct. Ik ging naar ’t buitenland om hem nooit meer te hoeven zien. Maar hij kwam achter mij aan, plukte mij kaal en ging zelf aan de haal met een ander. Ik probeerde me eerst nog te vergiftigen en ineens...!’
(gaat staan; snottert, luid)
‘Ik kreeg zo’n heimwee naar mijn land, naar mijn beide meisjes en... naar mijn kersentuin!’
(haalt een telegram tevoorschijn)
‘En sindsdien? Elke dag? Een telegram! Uit het buitenland! Houdt het dan nooit op? Mij wordt vergiffenis gevraagd! Mij wordt gesmeekt om terug te komen! Vergiffenis? Hier!’
(verscheurt het telegram; zijgt uitgeput neer)
‘Nee maar... Horen jullie dat ook?’
(houdt haar hand aan haar oorschelp)
‘Het is net alsof ik hemelse muziek hoor.’

KURT KÖPLER *(als Lopachin, houdt ook zijn hand aan zijn oorschelp)*
‘Ik hoor niets.’
(kersenbloesems verdwijnen)

VICTOR MÜLLER *(als Gajev, hand aan de oorschelp)*

‘Maar dat is... dat is... ons beroemde joodse orkest!
 Vier violen, fluit, een contrabas. Weet je nog, Ljoebov?’
(neuriet)
 ‘Ah! Ons beroemde joodse orkest!’
(stilte)

LINA LINDENHOFF *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
 ‘Ons joodse orkest?’
(stilte)

NIKLAS WEBER *(als Trofimov)*
 ‘Bestaat dat dan nog?’
(lange pijnlijke stilte)

MUTTI HILDA *(leest)*
 ‘Dat moeten we dan dringend eens uitnodigen.’
(stilte)
 ‘Om hier een voorstelling te komen geven.’
(stilte)

KURT KÖPLER
 Oké!
(klapt in de handen)
 Koffiepauze! Dank u wel, iedereen!

DE DIKKE *(tot Kurt)*
 Ik wil niet defaitistisch klinken, maar ik heb al
 scherpere repetities gezien. Ook van uzelf. Geen verwijt,
 hoor. Acteren is proberen. Of hoe luidt uw devies
 ook weer? ‘Stotteren is beter dan scanderen?’

KURT KÖPLER
 Stamelen is beter dan roepen.

DE DIKKE
 U stamelt wel heel veel, vandaag. En u doet altijd zo.
(imiteert een tic van Köpler)
 Bent u zich daarvan bewust?
 ‘Neemt u toch eens eindelijk een beslissing!’ En dan doet u zo.

VICTOR MÜLLER *(blijkt echt dronken)*
 Carambole!

KURT KÖPLER
 Goed mogelijk. Ik zal erop letten.

DE DIKKE
 Nee! Alstublieft. Blijft u toch uw authentieke zelf.
 Het is alleen...

KURT KÖPLER
 Wat?

DE DIKKE *(wijst op het decor)*
 Is dit om te repeteren, of is dit al
 een voorstudie van het decor?
(stilte)

KURT KÖPLER
 Dit is het decor.

DE DIKKE
 Is het budget niet groot genoeg misschien?
 Het is maar een woord en ik trek het op.

KURT KÖPLER
 Het budget mag altijd groter. Maar dit is en blijft het decor.

DE DIKKE *(knikt)*
Oh...
(stilte)
Gaan de mensen niet denken dat
het kerstversiering is?

KURT KÖPLER De mensen weten dat het stuk De kersentuin heet.

DE DIKKE Precies daarom. Kun je niet een paar echte
kerselaars neerzetten en omhakken? Zo moeilijk
kan dat niet zijn.

KURT KÖPLER Een toneeldecor moet de werkelijkheid niet tonen.
Het moet de werkelijkheid verbeelden.

VICTOR MÜLLER Zuurtje voor zuurtje, glaasje voor glaasje!

DE DIKKE Dus, dit hier? Dit is... uw verbeelding van een heel
bos kersenbomen?

KURT KÖPLER Het verbeeldt de wereld áchter de kersenboom.
(stilte)

DE DIKKE Ik had mij die heel anders voorgesteld. De wereld
áchter de kersenboom.

KURT KÖPLER Dat is uw goed recht. Dat heet 'de emancipatie
van de toeschouwer'.

VICTOR MÜLLER Carambole!

DE DIKKE *(lacht)*
Goed, goed. Ik wil me er niet mee bemoeien,
mijnheer Köpler.

KURT KÖPLER Dank u wel.

DE DIKKE Als ik ergens écht problemen mee heb, dan is het met
uw keuze voor Tsjechov. Was dit echt een scène van hem?

KURT KÖPLER Het is een collage. Samengebald.

DE DIKKE Tja. Dat heb je met Russen. Oeverloos. Kunnen geen
beslissingen nemen. Het zou Schiller niet overkomen,
of Goethe. Daarom vind ik uw keuze zo raar. Een Rus?
Terwijl onze volksgemeenschap juist voor historische
triumfen staat, tegen de samenzwering in van plutocratie
en bolsjewisme.

KURT KÖPLER Anton Tsjechov is van alle tijden.

DE DIKKE Mijnheer Müller? Zou u De kersentuin weer op het repertoire
plaatsen? Mocht u nog intendant zijn, bedoel ik.

VICTOR MÜLLER Wie? Ik? Tsjechov? Ik denk van niet.

DE DIKKE Oh? En waarom niet?

VICTOR MÜLLER *(met tegenzin)*
Tsjechov is oerburgerlijk. Wat kunnen onze arbeiders nu opsteken van een sentimentele, oppervlakkige analyse van het tsarisme en de grootgrondbezitters, voor wie ze nog sympathie zouden moeten voelen ook?

DE DIKKE *(tot Kurt)*
Voilà. Uw kameraad vindt er ook niet veel aan.

LINA LINDENHOFF Zwijntje, hou op. Niet één auteur heeft zulke vrouwenrollen en zo'n fijne neus voor de strijd van de geslachten. Als Anton Tsjechov iets is? Dan is hij te groot, voor ieder van ons.

DE DIKKE Dat hebben we mogen merken aan je spel.

VICTOR MÜLLER Carambole!

LINA LINDENHOFF Dat doe je nu altijd! Mij neerhalen waar wildvreemden bij staan!

DE DIKKE Maar...

LINA LINDENHOFF *(in tranen)*
Hoe wil je nu dat ik evolueer als ik nooit de tijd en de ruimte krijg om te experimenteren? Jij bent constant hier, jij kijkt me constant op de vingers, jij verstikt me!

DE DIKKE M'n varkentje, zo bedoel ik het toch niet? Jij kunt alles aan. Het ligt aan die Tsjechov.

LINA LINDENHOFF *(stampvoet)*
Anton Tsjechov is fantastisch!

KURT KÖPLER Anton Tsjechov houdt ons allemaal een spiegel voor. Man én vrouw, arbeider én machthebber, sjacheraar én charlatan. Hij schetst de eeuwenoude tragikomedie, genaamd 'de mens'.

DE DIKKE De mens, de mens... De mens is als begrip zwaar overschat.

KURT KÖPLER Tsjechov is dé chroniqueur van het moderne levensgevoel.

MUTTI HILDA Die Rus is maar één ding, Kurtje. Strontvervelend.

DE DIKKE Voilà. Uw moeder zegt het ook.

MUTTI HILDA Flinterdun verhaaltje, dialogen zonder inhoud, veel te veel pauzes, alle rollen vervelen zich, en het publiek niet minder. Hoe heette dat vorige stuk ook weer?

KURT KÖPLER Drie zusters.

LINA LINDENHOFF Schitterende rollen! Alle drie.

ANGELA Een meesterwerk.

NICOLE NAUMANN Prachtig.

MUTTI HILDA Alstublieft, zeg! Van bij de eerste scène is alles verteld. Altijd maar hetzelfde. 'Naar Moskou! Naar Moskou!' Gáát dan naar Moskou, stomme koeien, alle drie.

KURT KÖPLER Houdt gij u maar bezig met uw thermossen en uw breiwerk.

VICTOR MÜLLER Kurt, zo spreek je niet tegen je moeder! Dat doe je niet!

DE DIKKE Dat vind ik toch ook.

MUTTI HILDA Laat zitten, Vicske. Hij wil alleen maar tonen dat hij tegendraads durft zijn, tegen u, tegen mij, tegen iedereen die zijn carrière juist een goed hart toedraagt.

KURT KÖPLER Een goed hart?

MUTTI HILDA Ge schaamt u voor ons en onze steun, en tegelijk teert ge erop. Dat is uw kern. Ik ben niet blind! Ik ben niet doof!

KURT KÖPLER Mutti, zo bedoelde ik dat toch niet.

DE DIKKE Lieve vrienden! Alsjeblieft! Geen ruzie in het huishouden. Het gaat mij al lang niet meer om die Tsjechov. Maar het geleverde spel is een andere zaak. *(gebaart om zich heen)* Dit is wel het Staatstheater. De moederborst van onze cultuur en onze roemrijke hoofdstad. En jullie, lieve vrienden, zijn fors betaalde ambassadeurs. Van onze identiteit, ons bloed, ons Duizendjarig Rijk, onze Rijkskanselier in persoon, en iedere soldaat die trouw zweert aan ons volk, en die bereid is om straks zijn leven te geven voor ieder van u. In ruil is alleen het allerbeste goed genoeg.

LINA LINDENHOFF *(griert)* Ik kan gewoon niet beter, zwijntje. Ik kan het niet.

DE DIKKE Er is hier maar één persoon die voldoet aan de hoge eisen van onze volksgemeenschap. *(stilte)* En dat is Nicole.

NICOLE NAUMANN *(verrast)* Ik?

DE DIKKE Ons volk is dankbaar, mevrouw Naumann, dat wij een zo jammerlijk verloren gelopen dochter weer in ons midden mogen opnemen. Maakt u zich geen zorgen over uw misstap. Wie van ons kan zeggen: ik ben zonder zonden? Neem gerust mij als voorbeeld. In de Groote Oorlog liep ik als vliegenier een lelijke schotwond op. Nooit ben ik zonder pijn of zonder medicijn. Nooit! En durft iemand hier me in mijn gezicht een verslaafde te noemen? *(kijkt Kurt en Victor uitdagend aan)* Een morfineboer?

LINA LINDENHOFF M'n zwijntje toch...

DE DIKKE Wel, laat voortaan ook mevrouw Naumann onbesproken zijn.
(geeft handkus)
Door haar schoonheid een juweel voor ons ras. Door haar afkomst en opvoeding een juweel voor onze cultuur.
(kus op haar voorhoofd)
(Lina Lindenhoff beledigd af)

NIKLAS WEBER Typisch.

DE DIKKE Pardon?

NIKLAS WEBER De nieuwe elite kruipt in de kont van de oude. Gelijk een slang die terug in 't vel kruipt dat ze zogezegd had afgelegd.

DE DIKKE *(lacht)*
Wat een vuur! Wat een poëzie! Straks ben je toch nog geschikt voor je rol van gedegenereerde Russische student.

NIKLAS WEBER Ik heb uw soort mee in het zadel geholpen, en nu kijkt gij exact zo op ons neer lijk de bourgeois van vroeger. Die Tsjechov was nog nooit zo op zijn plaats. Een dooie Rus opent onze ogen. Parvenu!

DE DIKKE Wat was de naam ook weer? En je partijkaartnummer?

NIKLAS WEBER Hier is mijn partijkaart, mijnheer de vliegenier. 'Niklas Weber'. Al langer lid dan gij.
(scheurt de kaart)
En drie keer langer dan die stomme koe van u.

I.4 Wat wil iedereen toch van mij?

*Angela kleedt zich opnieuw (als Ophelia), en repeteert in haar eentje.
Op een videoscherm repeteert ook Rebecca in haar eentje, in ballingschap.
Allebei maken ze gebruik van een bandopnemer,
waarop de replieken staan, ingesproken door Kurt.
Kurt zelf spreekt en repeteert 'live' op het voortoneel met Nicole.
Ergens achteraan zit Mutti Hilda in oude brochures te lezen.*

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
'Mijn moeder, die hoer,
heeft mij afgeslacht.'

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
'En zijt gij kuis, Ophelia?'

ANGELA *(als Ophelia)*
'Pardon, mijn prins?'

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Mijn vader, die schoft,
Vrat mij op, vannacht.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘En zijt gij schoon?’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Mijn zusterke vond
Mijn skelet in een gracht...’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Mijn prins? Waar doelt gij op?’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Wat ze zacht en droef
Zonder klacht begroef
In ’t mos van een bos.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘Dat als gij kuis zijt én zo schoon, uw kuisheid de
verkering moet vermijden met uw schoonheid.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Zo vloog ik naar boven
Als vogelke-lief.’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Prins Hamlet: waar kan schoonheid beter mee verkeren
dan met kuisheid?’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Zie: ik vlieg!’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘De schoonheid maakt een lichtekooi van kuisheid, die
zelf nooit schoonheid tot haar evenknie kan maken.
Ooit klonk dat als een fabel, nu is het een waarheid als
een koe. Eens – lang geleden, kind – had ik u lief.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Zie: ik vlieg!’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Ge deedt mij, prins, dat inderdaad geloven.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘Ge hadt mij niet moeten geloven. Nooit heb ik u liefgehad.’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Ik voel mij des te meer belogen en bedrogen.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Zie: ik vlieg!’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘Gaat weg. Gaat bij de nonnen wonen. Snel! Vaarwel!
En als ge toch wilt trouwen, trouwt dan met een zot.
Wie wijs is, weet wat voor gehoornde monsters gij
van mannen maakt. Vertrekt! Schiet op!’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Zie: ik vlieg!’

NICOLE NAUMANN Ben jij dan nooit eens bang dat ze op een mooie dag de boel toch sluiten, en ons eruit zetten? Of erger: dat er oorlog komt?

KURT KÖPLER Toch niet weer over politiek? Wie over ellende praat, roept ze op. Als je een gat uit de haag probeert te knippen, maak je het alleen maar groter.

NICOLE NAUMANN Wij leven in dat gat, én in die ellende.

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Hemelse macht, herstelt toch zijn gedachten!’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
‘God gaf u één gezicht, gij schildert er een ander bovenop. Ge draait met uw kont en ge doet uw hoerigheid passeren voor naïviteit. Genoeg! Trekt naar een vrouwenhuis, mij maakt ge zot. Vertrekt. Verrekt. Verrot. En laat u nooit meer gelden in mijn kot.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Ik ben nog zo jong en ik was ooit zo schoon. Dat heeft mij juist in ’t verderf gedreven. Ik had zelfs een vriend – waar is hij nu? En u – wat heb ik u gedaan? Genade!’

NICOLE NAUMANN Heb jij dan echt nooit angst?

KURT KÖPLER Zij hebben schrik van óns, zolang we populair zijn bij de mensen.

NICOLE NAUMANN Oh? En wat maakt mij bijvoorbeeld populair?

KURT KÖPLER Dat een bloem van onze natie is teruggekeerd. Om leed en lief met ons te delen. Jij geeft ons de moed om door te bijten.

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Hendrik? Zijt gij dat? Komt gij mij bevrijden?’

NICOLE NAUMANN Moed is ook maar een vorm van troost. Volstaat dat dan? Alleen maar troost?

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Herhaal die zoete woorden duizendmaal!’

KURT KÖPLER *(als Faust)*
‘Niet nu! Komt mee, komt mee! Als gij u niet spoedt, moeten w’ alle twee boeten!’

KURT KÖPLER Troost is het hoogste wat een mens een ander mens kan schenken. Het is de essentie van alle kunst. En samen doen jij en ik nog meer.

NICOLE NAUMANN *(gevlaid)*
Zo? Ik en jij?

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Als iemand ooit kussen kon, als kwam met één
omarming heel het hemelgewelf met geweld op mij
neer? Dan waart gij het.’

KURT KÖPLER
Wij zetten die zwarthemden zonder dat ze het beseffen
in hun hemd, want ze kijken naar ons op. Ze benijden
ons ons metier, omdat ze van de wereld zelf een bühne
willen maken.

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘En nu? Uw lippen zijn kil, verstomd als een tombe,
verstild als een graf. Oh Hendrik: wie nam mijn hart
van u af?’

KURT KÖPLER *(als Faust)*
‘Ik zal u duizend keer vuriger kussen als ge mij volgt.
Pakt mijn hand en gaat mee!’

NICOLE NAUMANN
Was het maar zo simpel.

KURT KÖPLER
Het is zo simpel. Wat is de definitie van nazisme?

NICOLE NAUMANN
Nationaalsocialisme?

KURT KÖPLER *(grijnst)*
Bijna juist.

NICOLE NAUMANN
Socialistisch nationalisme?

KURT KÖPLER
Bijna.

NICOLE NAUMANN
Ik geef het op.

KURT KÖPLER
Mannelijke hysterie.

NICOLE NAUMANN *(lacht)*
Jij kunt het weten!

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Wat voor een nob’le geest gaat hier te gronde!
Oog, tong en zwaard – van prins, student, soldaat.
De hoop, de bloem, van onze grootse natie,
De spiegel van fatsoen, de top van gratie,
Een voorbeeld voor voorbeeldigen: kapot!’

KURT KÖPLER
Het zijn gemankeerde theaterdiva’s, allemaal. Met hun
kitscherige parades, hun pijnlijk verzorgde uniformen,
hun bloedvlaggen en doodskopinsignes, hun
verwijzingen naar Rome en Egypte, hun verafgoding
van het mannelijke lijf...

NICOLE NAUMANN
Nou! Reken maar.

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Wat is dat? Uw hand is nat. Met bloed bespat. Veegt
ze af! Bijna had ik ze vastgepakt.’

KURT KÖPLER *(als Faust)*
‘Houdt toch op, ik word zot, ge brengt mij nog eens om.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Nee! Gij moet ons overleven, allemaal. Gij zult zorgen voor ons graf.’

NICOLE NAUMANN Die molenwiekende retoriek van hen, dat amechtig krijzen! In elke toneelschool zou je daarvoor zakken.
KURT KÖPLER Nooit hebben zij eens een gewone vergadering. Alles is ‘historisch’. Een simpele namiddagreceptie wordt ‘een historische Staatsplechtigheid’. De feestjes waarop ze mij ontbieden? Aangekleed als kruising tussen een bierhal en een antiek mausoleum.

NICOLE NAUMANN Zelfs hun poedels worden begraven met een Staatsfanfare en tien ‘historische’ toespraken.

ANGELA *(als Ophelia)*
‘En ik, het droefst en dwaast van alle vrouwen,
Die honing zoog uit zijn beloftejubel,
Zie nu dat edel, sterk verstand van hem
Verstoord: een klokkenspel, ontstemd en vals.’

KURT KÖPLER *(als Faust)*
‘Maar komt dan toch met mij mee.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Waarheen? Waar is er nog toekomst voor ons twee?’

KURT KÖPLER *(als Faust)*
‘Naar buiten. Hier weg. Met mij mee.’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Zijn weergaloos tot bloei gegroeid talent?
Verwoest door waanzin. Wee mij!’

KURT KÖPLER Ze zijn op ons gesteld omdat ze van ons hopen te leren, in dit moderne tijdsgewricht, en in deze arena, waarin de enscenering van de macht het machtsmisbruik moet verbloemen. Waarin de scheldtirade het wint van de analyse. Waarin het effectbejag het wint van authenticiteit.

NICOLE NAUMANN Dan hebben ze nog veel te leren.

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Gij kunt de schoot van het graf niet ontsluiten. Uit deze ballingschap zet ik geen stap.’

MUTTI HILDA *(als Hecabe, leest luidop uit een oude brochure)*
‘Oh zwarte nacht, oh daglicht van de Goden,
Waarom word ik bij slapen en bij waken
Gekweld door angstaanjagende visioenen?
Machtige Aarde, moederschoot van dromen,
Bezweert uw zwartgevederde demonen!’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘Wee mij!’

KURT KÖPLER In de kern van hun groteske zelfverzekerdheid gaat maar één ding schuil. Faalangst. De permanente plankenkoorts van iedere beginneling. Alleen een onzekere identiteit schreeuwt en stampvoet om bevestiging.

NICOLE NAUMANN Ja! Zoals die Lina! Best een lief mens, maar wat een tragische figuur. Je zult maar aanpappen met zo'n dikke.

KURT KÖPLER Zelfs dat is een toneeltraditie. Al die regisseurs die hun liefjes de hoofdrol laten spelen?

NICOLE NAUMANN Nou ja, spelen.
(imiteert Lina)
'Eindelijk bent u er weer!
Waarom heeft het zo lang moeten duren, Lopachin?'

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
'Oh, ik dank u nederig, Ljoebov Ranjevskaja Andrejevna, voor uw warm onthaal.'

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja, steeds meer zichzelf, steeds zwoeler)*
'Houdt u mij niet langer in spanning. Is de veiling van mijn kersentuin doorgegaan? Oh, Lopachin! Zegt u dan toch iets!'

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
'De veiling was pas voorbij om een uur of vier. Uw broer en ik hebben de trein gemist, tot halftien hebben we moeten wachten, zonder eten, zonder drank. Oei, mijn hoofd! Ik word een beetje duizelig.'
(wankelt op haar af, laat zich opvangen)

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja, oog in oog met Kurt)*
'Hier, tast toe! Ansjovis. Zoute haring. Zelf kreeg ik vandaag nog niets door mijn keel.'

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
'Lekker! Ansjovis. Zoute haring. Dank u wel.'

ANGELA *(als Ophelia)*
'Wee mij, die zag wat ik zag.'

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
'Ik smeed u, vertelt u toch. Mijn kersentuin: is hij verkocht?'

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
'Uw kersentuin? Verkocht!'

KURT KÖPLER *(als Faust)*
'Gij kunt, als gij dat wilt, gaan lopen.'

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
'Ik kan niet meer weg. Voor mij valt niets te verhoppen.'

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja, steeds dichter)*
'En wie heeft hem gekocht? Oh, zeg mij: wie?'

KURT KÖPLER *(als Lopachin, idem)*
'Ik heb hem gekocht.'

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘U hebt mijn kersentuin gekocht?’
(hem bijna kussend)

KURT KÖPLER *(als Lopachin, haar bijna kussend)*
‘Ja! Goede God: zeg me dat ik dronken ben, of gek, of dat ik dit alleen maar droom. Ja! Uw kersentuin is helemaal voor mij.’

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Dan is het tijd voor mij om te verhuizen. Of nee!’
(kust hem en begint hem te ontkleden)
‘Ik blijf nog één minuutje zitten.’

ANGELA *(als Ophelia)*
‘En zie wat ik nu zie.’

KURT KÖPLER *(als Lopachin, begint haar te ontkleden)*
‘Dit hadden mijn vader en grootvader nog mee moeten maken. Dat ik, een gestampte analfabeet die in de winter op blote voeten liep, het landgoed heb gekocht waarop zij slaven waren, waar zij de keuken niet eens in mochten! Het is van mij, Ljoebov! Van mij.’
(bekijkt haar)
‘En het is mooier dan wat er ook ter wereld kan bestaan.’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Gebedeld brood – wie wil het eten? En dan nog met een kwaad geweten? Ik zou maar zweven in uw barre woestenij, om snel opnieuw te zuchten in een keten.’

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘Het is net alsof ik vroeger nooit heb gezien wat voor muren dit huis heeft, Lopachin, en wat voor plafonds...’

ANGELA *(als Ophelia)*
Wee mij! Wee mij, die
Wat ik zag, zag. En zie wat ik nu zie.’

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
‘Ik, Jermolai Aleksejitsj Lopachin, zal de bijl zwaaien in uw kersentuin. Ik zal hakken dat het een lust is. Uw kersenbomen zullen tegen de grond slaan...’

REBECCA FÜCHS *(als Greetje)*
‘Laat mij achter. Laat mij vallen. Laat mij zijn.’

NICOLE NAUMANN *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
‘...en nu moet ik er wel naar kijken, naar mijn muren, mijn plafonds, met zo’n begeerte, met zo’n intense liefde...’

ANGELA
Ik leer het nooit. Ik leer het nóóit.

KURT KÖPLER *(als Lopachin)*
‘...ik zal zomerhuisjes bouwen waar uw kersenbomen bloeiden...’

MUTTI HILDA *(als Hecabe, leest luidop)*
‘Ik zag een wolf met roodbebloede tanden
Een bontgekleurde hengst aan stukken scheuren

Die hij geroofd had uit mijn oude schoot.
 Boven zijn eigen graf verscheen de held
 Achilles om als zoenoffer het bloed
 Te eisen van alweer een kind van Troje...'

REBECCA FÜCHS Kurt, wat moet ik nog geloven? Kan het waar zijn
 wat de kranten schrijven?

MUTTI HILDA *(als Hecabe)*
 'Ik smeeek u, Goden, hoedt mijn kind!'

REBECCA FÜCHS Ben jij echt kind aan huis bij de top van die partij?
 Speel jij voor conferencier op hun dure feestjes?

MUTTI HILDA *(als Hecabe)*
 'Laat mij mijn zoon!'

REBECCA FÜCHS Wat kán ik nog geloven? En wanneer hoor ik zelf
 nog iets van jou?
(freeze)

MUTTI HILDA *(als Hecabe)*
 'Beschermt hem voor de wrede dreiging.'

NICOLE NAUMANN *(valt uit haar rol)*
 Wat scheelt er?

KURT KÖPLER *(als verlamd; broek op de enkels)*
 Niets.

MUTTI HILDA *(sluit nagenietend de brochure)*
 Van die goeie ouwe stukken...
 Ik ga onze Kurt zeggen dat hij die toch eens terug
 wat meer moet spelen.

KURT KÖPLER Niets.

(stilte, waarin alle vrouwen naar Kurt kijken, elk met haar emoties)

VICTOR MÜLLER *(terneergeslagen op; alweer dronken)*
 We kunnen het niet, Kurt, we maken het niet waar,
 we kunnen het niet.

KURT KÖPLER *(fatsoeneert kledij)*
 Waar heb jij het over?

VICTOR MÜLLER Dat is al het derde gebedshuis deze week dat ik in
 vlammen moet zien opgaan, de daders niet eens
 vervolgd, almaar meer vrienden en collega's opgepakt, of
 verdwenen zonder spoor, partijen verboden, vakbonden
 ook, almaar meer mensen onder de wapens geroepen,
 of gedwongen tewerkgesteld, de oorlog komt eraan,
 dan hebben ze helemaal vrij spel — en wat doen wij?
 Wij spelen toneel.

KURT KÖPLER Een goed toneelstuk goed brengen is al een daad
 van politiek. Schoonheid is altijd subversief.

VICTOR MÜLLER *(lacht)*

Jij gelooft dat allemaal zelf, dat is jouw grote sterkte, daarom houd ik van je, en vergeef ik je alles.

KURT KÖPLER

(kwaad)

Ik ben het, Victor, die iedereen hier uit de wind moet zetten. Of denk jij echt dat de Gestapo nog niet aan onze deur heeft gestaan, om opheldering te vragen over jouw pamfletten vol zetsfouten, en jouw drammerige speeches voor twee man en een communistische paardenkop? Je brengt ons allemaal in diskrediet en in gevaar, en waarvoor?

VICTOR MÜLLER

(ook kwaad)

Wat onze arbeiders nodig hebben, is geen burgerkitsch maar duiding. Revolutionair toneel!

KURT KÖPLER

Probeer ze eerst maar eens een schouwburg binnen te lokken, weg van de parades en de sportstadions waarop ze zo verlekkerd zijn. En als ze komen, Victor, geef ze dan niet nog meer speeches. Geef ze het meest schaarse goed van dit moment: waarheid. Desnoods via de omweg der klassieken, ja. Welke andere omweg blijft ons over? Of ben jij bereid om zelfs die bescheiden vluchtroute op te blazen?

(De dikke op in uniform, met Mutti, Angela en Lina)

VICTOR MÜLLER

(breekt, weent)

Wanneer zul jij bereid zijn om iets op te blazen, Kurt? Hoeveel verder kun jij buigen voor je helemaal wordt zoals zij?

MUTTI HILDA

(leest)

‘De tuin van Martha. Greetje en Faust.’

ANGELA

(als Greetje, tot Victor)

‘Belooft me, Hendrik...’

(stilte)

MUTTI HILDA

Vicske?

VICTOR MÜLLER

Mm?

MUTTI HILDA

Het is aan Faust. ‘Belooft me, Hendrik...’

VICTOR MÜLLER

(als Faust, zucht, snuit zijn neus)

‘Welaan, m’n Greet? Wat dan?’

ANGELA

(als Greetje)

‘Hoe of het staat met uw geloof?’

Gij zijt een beste, brave man

Maar ’k vrees dat hij niet meer geloven kan.’

VICTOR MÜLLER

(als Faust, bijna weer in tranen)

‘Ach, kind: ik ben oprecht en meen het goed.

Voor wie ik liefheb, laat ik lijf en bloed.

Maar andermans geloof wil ik niet doven.’

ANGELA *(als Greetje)*
‘Da’s niet genoeg. Men moet erin geloven.’

VICTOR MÜLLER *(als Faust, onthutst)*
‘Men moet? Ik moet?’

ANGELA *(als Greetje)*
‘Gij moet, jawel. Gij moet erin geloven.’

VICTOR MÜLLER
Het spijt me, Kurt, ik kan dit niet. Ik doe het niet.
(zigt neer)

KURT KÖPLER *(pijnlijke stilte)*
Victor voelt zich niet goed.
(stilte)
Niklas neemt even van hem over.
(tot Niklas)
Lees maar op van de brochure.
(geeft 'm die van Mutti, onder haar protest)
Hier.
(wijst passage aan)

ANGELA *(als Greetje, tot Niklas)*
‘En wat me, Hendrik, nog meer kwelt,
Dat is die kerel die u vergezelt.
Als ik hem zie met u op straat,
Voel ik een bodemloze haat.
Niets heeft mij ooit in heel mijn leven
Zo’n dolksteek in het hart gegeven.’

NIKLAS WEBER
En over wie heeft dat Greetje het dan?

KURT KÖPLER
Ja! Over wie zou Greetje het kunnen hebben?

NIKLAS WEBER
Het is de eerste keer dat ik het onder ogen krijg.

DE DIKKE
Dit is de Faust van Goethe, man! Je bent toch geen neger
of zo? Kom, sla die scène over en ga naar de volgende,
dan merk je het vanzelf. ‘Greetje af! En... Mefisto op!’

KURT KÖPLER *(als Mefisto)*
‘Wel, Dokter Faust, laat gij u alles zeggen?
Dat lelijke jonge apenkopke — is ze weg?
Zo’n ding is maar in één ding g’interesseerd,
Zij wil u hiervoor op haar rooster leggen:
Dat gij haar sekte en haar gekte eert.
Als gij devoot zijt en haar kerk getrouw,
Denkt zij: die buigt zich ook voor mij wel blauw.’

NIKLAS WEBER *(als Faust, geforceerd geaffecteerd)*
‘Mefisto, monster, ziet gij dan niet in
Hoezeer dit engelachtig wezen —
Met een zo vroom gemoed
Dat ziel en zin
Er zalig van vervuld zijn — leeft in vreze?’

DE DIKKE
Maar nee, man!
(klapt in de handen)
Ta-tám, ta-tám — waar is je metrum?
Opnieuw.

NIKLAS WEBER *(als Faust)*
‘Mefisto, monster, ziet gij dan niet in...’

DE DIKKE 'Me-fis-to, mon-ster, ziet gij dán niet ín...' Opnieuw.

NIKLAS WEBER *(als Faust)*
'Mefisto, monster, ziet gij dan...'

DE DIKKE Meer vuur, beste kerel. Fanatisme is een deugd. In het leger, in het leven, en op de planken helemaal. Opnieuw.

NIKLAS WEBER *(als Faust)*
'Mefisto, monster,...'

DE DIKKE Trek je mond open, jongen. Opnieuw.

NIKLAS WEBER *(als Faust)*
'Mefisto,...'

DE DIKKE Opnieuw.

NIKLAS WEBER *(als Faust)*
'Mefis...'

DE DIKKE Opnieuw.

NIKLAS WEBER *(gooit brochure neer)*
Ik stop ermee.

KURT KÖPLER Niklas, alsjeblieft.

NIKLAS WEBER Kruipt gij maar in zijn kont, slappe dweil die ge zijt.
Zoekt het allemaal zelf maar uit!
(stilte)

DE DIKKE *(poeslief)*
Maand na maand hebben jullie geteerd op het zweet van ons volk, op zijn bovenmenselijke inspanningen, zijn heroïsche strijd om eerherstel. In onze staalfabrieken en scheepswerven, op onze ongeëvenaarde openbare werven plooiën volksgenoten zich dubbel. Onze gezinnen zweten bloed, onze moeders sparen zich het eten uit de mond, om jullie de kans te geven te schitteren op deze heilige planken. En wat is jullie dank? 'Ik kan niet.' 'Ik wil niet.' Een mand kan niet veel rotte appels verdragen. Jullie zijn allebei ontslagen.

KURT KÖPLER Heer generaal, ik ben hier de directeur-generaal.

DE DIKKE En ik betaal de rekeningen. Het is afgelopen met de privileges van die twee.

NIKLAS WEBER *(lacht)*
Privileges?

VICTOR MÜLLER Laat het, jongen, het heeft allemaal geen zin.

NIKLAS WEBER De nationaalsocialistische revolutie waar ik lid van was, mijnheer de vliegenier, keerde zich tegen de privileges van het minderwaardig bloed en de kapitalistische bourgeois. De vreemde luizen zijn verdwenen of eruit gesjot, de buitenlandse fabrieken ook — en wat is er verbeterd?

MUTTI HILDA Zwijgt toch, jongen.

NIKLAS WEBER Het groot geld had nog nooit zoveel te zeggen, de nieuwe elite snoert alleman de mond, en de kleine man moet meer dan ooit zien vet te worden van de gebakken lucht van een bende neuroten en verslaafden.

DE DIKKE Meld jullie morgen om negen uur bij de Kommandantur. En nu: af. Weg. Alle twee.
(*uitzinnig*)
Onder mijn ogen uit!
Scheer jullie weg uit mijn theater! Af! Af!

LINA LINDENHOFF Blijf toch rustig, m'n zwijntje. Rustig.

(*Niklas en Victor af; lange stilte*)

KURT KÖPLER Heer generaal?

NICOLE NAUMANN Niet doen.

MUTTI HILDA Jongen, alstublieft.

DE DIKKE (*weer doodkalm*)
Heer directeur-generaal? Wilde jij iets vragen?
(*stilte*)

KURT KÖPLER Geef mij de kans om het nog een keer te proberen met hen.

DE DIKKE Een kans? Ik zal jou een keuze geven, Köpler. Ofwel kom jij morgen ook naar de Kommandantur en word je mee verantwoordelijk gesteld. Ofwel aanvaard je hun sanctie en speel je verder toneel. Ik zie wel wat je antwoord wordt. Of je er bent of niet. Morgen om negen uur.
(*af, met Lina; lange stilte*)

ANGELA En nu?
(*stilte*)
Wat doen wij nu?
(*stilte*)
We weten toch wat er met Niklas en mijnheer Müller gaat gebeuren? Dit is geen ontslag. Dit is een executie. Vlak voor onze ogen. En wij doen niets? Wij slikken dit? Dat is collaboreren. Ik ben weg.

NICOLE NAUMANN Nou, veel succes.

KURT KÖPLER Angela, ga jij niet ook nog weg.

NICOLE NAUMANN Waarom houd je haar tegen? Ze staat ons uit te schelden. Wanneer weet jij eindelijk eens wat je wilt?

KURT KÖPLER Blijf. Ik vraag het je schoon.

ANGELA Niklas had gelijk. Jij doet álles voor jouw carrière. Ik laat mij daar niet langer voor misbruiken.

KURT KÖPLER (*kwaad*)
Maar enfin, zeg. Wat willen jullie dan? Na alles wat ik

heb gedaan en opgeofferd! Zien jullie niet dat ik het beste voorheb, met elk van jullie? Ik riskeer mijn vel! Ik onderhandel met die beulen! Wat had ik meer kunnen doen? Ik ben toch alleen maar...

MUTTI HILDA

(kwaad)

...een toneelspeler. Voilà. Alleen maar een acteur. Dat is toch waar? Wat wilt ge toch van hem? Wat verwacht ge nu allemaal? Dat moogt ge toch niet vragen van die jongen? Enfin, zeg! Van een toneelspeler, bij god. Hij is hij alleen maar een acteur.

(fade-out)

pauze

II. ‘Emigratie is bitter. Terugkeren is bitterder.’

(Klaus Mann, *Het keerpunt*)

II.1 De barbaren komen

Kurt speelt de beginmonoloog van Shakespeares Richard III, mankend en met een bochel. Mutti Hilda staat hem bij, slonziger gekleed dan daarvoor. Achteraan zit Nicole, duur gekleed, misnoegd een magazine te lezen, sigaretje rokend. Heel in de verte klinkt oorlogskabaal, dat net zo goed een ver onweer zou kunnen zijn. Het zal, tijdens Deel II, steeds dichterbij komen.

- KURT KÖPLER *((als Richard II)I)*
‘Thans wordt de Winter van ons malcontentement
Een glorieuze Zomer door die zonnezoon,
Die prilste prins voor elk van ons – het Volk
Van deze Gouden Gouw: ons Vaderland.’
- MUTTI HILDA ‘Maar ik, niet voor gerollebol gescha...’
- KURT KÖPLER *((als Richard II)I)*
‘De Krijg! Ooit grimmig kijkend!’
- MUTTI HILDA Sorry, manneke. Ik ben abuis.
(hoest)
- KURT KÖPLER *((als Richard II)I)*
‘De Krijg,
Ooit grimmig kijkend, strijkt z’n rimpels glad;
Bestijgt niet langer zijn geharnast paard
Om vijanden vervaarlijk te bevrezen,
Maar huppelt wulps door het boudoir van dames
Op het behaagziek loopje van zijn luit.’
(blik op Mutti)
‘Maar ik? Niet voor gerollebol geschapen?’
- MUTTI HILDA Ik weet het, jongske, sorry.
- KURT KÖPLER *((als Richard II)I)*
‘Ik, grof gekneet en liefdes luister missend
Om voor een smachtend speelse nimf te pronken;
Beroofd van ideale maten, ik;
Bedot door een ontaarde Moeder Aarde;
Niet half gevormd dit asemend bestaan in;
En wel zo kreupel en zo buitenissig
Dat honden keffen als ik ze voorbij mank –
Ik krijg van deze tijd die kweelt van vrede
Als tijdverdrijf geen ander soort genot
Dan naar mijn schaduw in de zon te gluren
En mijn misvorming zalig te bezingen.’
- (Mutti Hilda barst in onderdrukte hoest uit)*
- KURT KÖPLER *((als Richard II)I, geërgerd)*

‘Ach zo? Ik deug als minnaar niet om deze
Zo zoetgevooisde dagen te behagen?
Dan zal ik mij bewijzen als de schoft
Die ’t leeg plezier van deze dagen haat.
Ik heb een strik gezet, een web geweven,
Om mijn twee broers in dodelijke haat
De een tegen de ander op te zetten.
En als de een zo trouw is en rechtvaardig
Als ik geraffineerd, doortrapt en vals,
Dan wordt de ander...’

(Victor Müller op, bleekjes maar goed gekleed)

KURT KÖPLER Victor? Eindelijk!

MUTTI HILDA Vicske? Oh, ik ben zo blij! We hebben u zo gemist.

NICOLE NAUMANN Zoveel verloren jaren! Je ziet er al met al niet slecht uit.

VICTOR MÜLLER Ze hebben me nog net niet in een limousine hierheen
gebracht. Gewassen, geschoren, opgeblonken.
Hier stond verdomme een fotograaf bij de ingang,
wist je dat? Ze gaan mij compromitteren bij het
ondergronds verzet, het gerucht verspreiden dat
ik beloond ben door te klikken. Morgen sta ik
in elke krant als nieuwe goede vaderlander.
Waar heb ik dit aan verdiend, Kurt?

NICOLE NAUMANN Besef jij welke risico’s het Kurt gekost heeft om jou
vrij te krijgen?

VICTOR MÜLLER *(tot Kurt)*
Ik neem aan dat het goed was voor je reputatie,
op alle vlakken, om aan te pappen met de blonde parel
van de propaganda?
(tot Nicole)
De verloren dochter die,
in ruil voor roem en hoofdrollen, terugkwam naar
haar volk? Ze hebben mij onder de neus gewreven
wat jij in interviews durft te zeggen over Rebecca
en over Angela. Het is een schande.

NICOLE NAUMANN De waarheid zeggen is geen schande.

MUTTI HILDA Mannekes, die mens is nog niet goed binnen en ’t is hier...

VICTOR MÜLLER De waarheid is dat jij en Kurt elkaar waard zijn, Nicole.
Tot alles in staat.

MUTTI HILDA *(in tranen)*
Vicske, gij niet ook weer!

VICTOR MÜLLER *(tot Kurt)*
Wat heb je in ruil voor mij weer moeten slikken?

KURT KÖPLER Hoe kun je dat zeggen, Victor?

NICOLE NAUMANN Laat hem toch. *Quantité négligeable*.
KURT KÖPLER Ze gingen mij afzetten. Maar ik hield voet bij stuk.

En niet alleen voor jou. Ik heb arbeidsplichtigen kunnen aanwerven, te zwak voor labeur in de staalfabrieken. Ik heb jonge kerels kunnen redden van het Oostfront. Wij móeten theater blijven spelen, al was het maar voor hen. En ik heb jou daarbij nodig. De druk is kolossaal, er is gebrek aan expertise op elk vlak, de controles nemen toe. Maar onze zaal, Victor! Die zit vol, dag na dag. De enige plek waar mensen nog weg kunnen dromen en, hoe bedekt ook, iets horen aan kritiek.

- VICTOR MÜLLER Kerken, bordelen, cafés, waarom ook geen theaters? Maak mensen bang en ze kruipen bijeen als ratten, tot hun staarten verstrengeld zijn en ze mekaar in razernij beginnen af te maken.
- KURT KÖPLER Ik doe wat jij mij hebt geleerd, Victor. Ik herinner me als de dag van gisteren de eerste keren dat jij me hebt geregisseerd. 'Blijf spelen, wat er ook gebeurt! Respect voor je publiek!'
- VICTOR MÜLLER Respect? Ze hadden maar niet op die zwijnen moeten stemmen.
- NICOLE NAUMANN Wie zoiets zegt doet precies hetzelfde als zij.
- KURT KÖPLER Haat en wraak lossen de malaise niet op.
- VICTOR MÜLLER We hadden naar Rebecca moeten luisteren.
- KURT KÖPLER Gaan we dat blijven betreuren, of gaan we ons toeleggen op wat we wel nog kunnen betekenen? Ik heb jou eindelijk vrij gekregen, samen staan we sterk.
(*stilte*)
Ik heb alleen maar moeten beloven dat jij je niet weer zult verbranden aan politieke agitatie.
- VICTOR MÜLLER Jij hebt hun beloofd dat ik zal afzien van het enige wat nog zin heeft?
- KURT KÖPLER Het is waanzin daarmee door te gaan. Het is zelfs contraproductief. Bij zulke kritiek gaan mensen hun bedreigd bestel alleen maar steunen. In tijd van nood wordt iedereen een patriot.
- VICTOR MÜLLER Jij wilt je geweten sussen, punt. Ik ben het losgeld van het blijvende geloof in jezelf, als held en artistiek genie.
- KURT KÖPLER Jij staat hier de held uit te hangen. Ik vecht maar voor één ding, over alle meningsverschillen heen: mensen redden, zoveel ik kan. Ik steek mijn nek al even lang uit voor Niklas als voor jou.
- VICTOR MÜLLER (*lacht*)
Niklas?
- KURT KÖPLER Hem krijg ik ook nog vrij. Wacht maar af.
- VICTOR MÜLLER Niklas is al op de dag van onze wegvoering zonder

proces geëxecuteerd. Niet eens geblinddoekt. Met zijn gezicht naar zijn vroegere partijmakers. Vier kogels in de borst, vijf in de kop. Het verraad van een voormalige vriend weegt zwaarder dan het verraad van een gezworen vijand. Dat is overal zo, jongen.

KURT KÖPLER Ik ben geen voormalige vriend van jou. Ik ben je vriend tout court.

VICTOR MÜLLER Ach...
(steekt een sigaret op, kijkt keurend rond naar het theater)
 Het ruikt hier heel anders dan voor ik werd opgepakt. Het is de tijd. De tijd zelf is in ontbinding. Alles dendert maar door, en straks raken we bedolven onder bakken stront, en onder miljoenen lijken.
 En het zal onze eigen schuld zijn.
(tot Kurt)
 Ik wil dat op zijn minst blijven verkondigen.
 Wat ook de gevolgen zijn.
 En wat jij daarvan ook vindt of niet.
(af)

MUTTI HILDA *(stilte)*
 Allez. Dan helpt ge de mensen al eens.

NICOLE NAUMANN Stank voor dank.

KURT KÖPLER Hij is in shock. Je zou voor minder.

NICOLE NAUMANN Je gaat hem toch niet verdedigen?

KURT KÖPLER Dit is iets tussen Vic en mij.

NICOLE NAUMANN Je zou het mij alleszins niet moeten flikken.

KURT KÖPLER Jouw slag volk snapt daar niets van, van de band tussen mensen die samen hebben moeten knokken, die misschien geen blad voor de mond nemen maar voor elkaar door het vuur gaan. Mensen met oud geld kennen dat niet.

NICOLE NAUMANN Wij kennen dan weer heel andere dingen. Dankbaarheid. Beleefdheid. Eten met mes en vork. En je vriendin niet laten beledigen door een zogenaamde vriend.

KURT KÖPLER Het spijt me, schat, als mijn eetgewoontes jou ook al kwetsen.

NICOLE NAUMANN Typisch. Dat je dat er dan weer tussenuit pikt.

MUTTI HILDA *(gesmoorde hoest)*
 Kinderen, alstublieft, niet weeral ruzie.

KURT KÖPLER Eetgewoonten zeggen alles. Wij slaan een gekookt ei het hoedje af, strooien er wat zout op en lepelen het leeg. Jij eet een ei uit een kristallen glas, vermengd met Engelse saus en met kruiden waarvoor je tegenwoordig al een uur of twee in de rij moet staan, met bonnen

waarmee een normaal mens brood koopt, of ersatzkoffie voor een week.

NICOLE NAUMANN Het is en blijft hetzelfde ei.

KURT KÖPLER Het gaat om wat eromheen hangt. En om de prijs die je daarvoor betaalt.

(De dikke op, tipsy en in vol ornaat, met de protserig geklede Lina en de minister van Propaganda in uniform)

DE DIKKE De minister van Propaganda stond erop om hoogstpersoonlijk mee te komen. Hij heeft een paar adviezen voor jouw komende seizoen. Hij vindt dat ik te mild ben.

KURT KÖPLER Niklas Weber is dood.

MINISTER Pardon?

KURT KÖPLER Uw vroegere partijgenoot? Mijn vroegere collega? Ik heb u uitentreuren gevraagd hoe het met hem ging.

MINISTER Ik heb u uitentreuren geantwoord dat ik geen details had.

KURT KÖPLER Hij is geëxecuteerd op de dag van zijn arrestatie.

MINISTER Mijnheer Köpler, ik ben hier niet om te praten over het verdiende loon voor hoogverraad. Ik ben hier om te praten over uw nieuwe seizoen.
(haalt een document tevoorschijn)

KURT KÖPLER Mijn seizoen is al bezig. We repeteren Richard III.

MINISTER *(negeert hem, leest)*
In vergelijking met de voorgaande jaren is er, toegegeven, enige verbetering.

KURT KÖPLER Als je geen Tsjechov of Molière mag spelen, geen andere Fransen of Russen, geen joden, geen Engelsen en ook geen Amerikanen meer, dan blijft er niet veel keuze.

MINISTER Keuze genoeg.
(leest)
Von Kleist, Goethe, Alfred Hegenscheidt... Wel telkens weer die Henrik Ibsen.
(kijkt op)
Wat opvalt, mijnheer Köpler, is uw hang naar het morbide. De donkere kant van het leven. Dat is niet waar ons volk naar snakt op dit moment.

KURT KÖPLER We hebben ook een liedjesprogramma gepland.

MINISTER Ja! Van Heinrich Heine.

MUTTI HILDA *(tipsy)*
Het blijft toch spijtig dat dat een jood was.

DE DIKKE Het zijn wel vaker de verkeerden die een jood blijken te zijn.
(*hij, Mutti, Lina en Nicole drinken samen schnaps*)

LINA LINDENHOFF (*ook tipsy*)
Ik zou het niet erg vinden, mocht Franz Lehár een jood zijn en verboden worden. Ik vind operette zó banaal!

NICOLE NAUMANN (*ook tipsy*)
Zwijg, kind. Zó platvloers!

DE DIKKE (*lacht*)
Zwijntje toch – Die lustige Witwe is de favoriete operette van de Führer.

LINA LINDENHOFF Is dat echt?

MUTTI HILDA Allez, gij. Dat is ook mijne favoriet.

MINISTER Excuseer? Mijnheer Köpler en ik hadden het over Heinrich Heine.

KURT KÖPLER Ik kondig zijn werk aan zoals u hebt bevolen. ‘Auteur onbekend.’

MINISTER De mensen weten om wie het gaat.

KURT KÖPLER De mensen houden van zijn liederen.

MINISTER Geen wonder. U programmeert ze. Ieder jaar.

KURT KÖPLER Onze schouwburg staat ten dienste van ons volk en zijn verlangens. Zoals u ons altijd opdraagt te doen.

MINISTER Vergis ik mij, mijnheer Köpler, of neemt u het niet al te nauw met onze wetten op cultuur en rassenhygiëne? U bent directeur-generaal van ons Staatstheater, u leeft riant op de kap van ons op de proef gestelde volk. Niet evident, voor iemand met uw verleden en uw mentaliteit. U bent op het volksvreemde af arrogant. Op het asociale af narcistisch. Lag het aan mij, u was niet eens directeur-generaal.

DE DIKKE (*lacht*)
Dat is het nadeel aan hiërarchie. Er zit soms iemand boven je die anders denkt dan jij.

MINISTER (*negeert De dikke*)
Uw benoeming is één. Uw programma iets anders. Daar beslist vanaf vandaag de Führer over. In samenspraak met mij. Om te beginnen: geen Shakespeare meer. Ons volk baalt van dat oubollige gedoe.

KURT KÖPLER Spreken wij over hetzelfde volk? Onze zaal is al wekenlang op voorhand uitverkocht.

MINISTER Snobs heb je overal. Het echte volk apprecieert geen Shakespeare.

KURT KÖPLER Het echte volk is juist dol op monsters.
*(imiteert de gang van de minister van Propaganda,
tot jolijt van De dikke en de anderen)*
‘Maar ik? Niet voor gerollebol geschapen?
Beroofd van ideale maten, ik;
En wel zo kreupel en zo buitenissig
Dat honden keffen als ik ze voorbij mank!’

MINISTER *(stilte)*
Wie Richard III speelt, toont — met plat plezier — alleen
een kloof. Enerzijds: de aan zijn lot overgelaten burger.
Anderzijds: een losgeslagen, bloeddorstig gezag. Noemt
u dat kunst? Wanhoop als analyse. Ontaarding als
boodschap. Cynisme als amusement.

KURT KÖPLER Shakespeare, heer minister, is van alle tijden.

MINISTER Shakespeare is verleden tijd. De rest van uw demoraliserende
programma ook. Onze bolsjewistische en
plutocratische vijanden naderen onze grenzen. Als ons
volk al nood heeft aan theater, moet dat spreken van
houvast en saamhorigheid. Wij smachten naar montere
meesterwerken, die onze martelaars in ere houden, die
herinneren aan ons grootse verleden en die onze
glorieuze toekomst bezingen.
(geeft Kurt andere lijst)

KURT KÖPLER *(leest)*
Thyl Uylenspiegel. De Abele Spelen. Lanseloet?

MINISTER U noemt met opzet alleen de oudste. U had net
zo goed Hans Naumann kunnen noemen.

MUTTI HILDA Wie?

MINISTER Schiller. Hebbel. Goethe. Von Kleist.

KURT KÖPLER Pinokkio?
(wijst op de lijst)

DE DIKKE *(schatert)*
Pinokkio!

MINISTER Een matinee voor het hele gezin. Is dat beneden uw
waardigheid, mijnheer Köppler? Een voorstelling maken
die prettig is, én nuttig? Onze ouderparen zijn onze
echte helden. Kijk naar de internationale demografie.
De volken van minderwaardig bloed kweken als
kakkerlakken. Het gevaarlijkste wapen van de
Untermensch is de baarmoeder van zijn bijslaap. Ze
fokken ons eruit. Het is onze plicht om, daartegenin,
alle mogelijke steun te geven aan onze gezonde
gezinnen. Onze ware wissel op de toekomst.

KURT KÖPLER *(bergt lijst op)*
Ik zal mij over uw voorstellen beraden met uw
collega van Cultuur.
(stilte)

MINISTER
Ik betwijfel geen moment dat u dat zult doen.
Heil aan de Führer!
(af)

DE DIKKE
(stilte)
Weet je wat zo erg is, Köpler? Uiteindelijk gaat het er in een Duizendjarig Rijk net zo aan toe als in een democratie. Op een bepaald moment kan zelfs ik de compromissen niet ontlopen. En tja? Onze minister van Propaganda? Die heeft zijn volksplicht fa-na-tiek vervuld. Zes kinderen. Zes! En hoe gaat dat? Nadat je je plicht vervuld hebt? Je zoekt verpozing. Buitenechtelijke blessuretijd. In de armen van een actrice.

LINA LINDENHOFF
(laatdunkend)
Een Tsjechische.

NICOLE NAUMANN
(proest)
Nee!

MUTTI HILDA
(geschokt)
Een Tsjéchische?

DE DIKKE
Een Tsjechische. En wat doet de modelmoeder van die zes kinderen? De beroemdste broedmachine onzer natie? Ze doet haar beklag bij de vader van de natie.

LINA LINDENHOFF
Dat schaap is zich gaan beklagen bij de Führer.

NICOLE NAUMANN
Nee! Echt waar?

MUTTI HILDA
Allez, gij.

DE DIKKE
Wat wil je? Een minister van Propaganda die naast de pot pist bij een actrice?

LINA LINDENHOFF
Een Tsjechische!

DE DIKKE
Dat lag niet goed in de markt. Zelfs niet in Tsjechië. En onze minister heeft al een huizenhoog imagoprobleem. Een propagandachef die een perfect ras moet bezingen van blonde reuzen met blauwe ogen? Terwijl hij zelf een mankepoot is, met het uiterlijk van een zigeuner en de lengte van een dwerg? Vandaar die zes kinderen. Je moet ergens compensatie zoeken. Enfin, onze Führer heeft hem eens goed de levieten gelezen. En onze minister heeft zijn actrice langs de kant van de weg aan een boom gebonden, en hij is terug naar zijn half dozijn spruiten en moeder de vrouw gekropen. Sindsdien haat hij alles wat met theater te maken heeft.

LINA LINDENHOFF
Maar dan ook álles.

DE DIKKE
Hij wou ze eerst allemaal sluiten. Dit geval hier op kop.

MUTTI HILDA
Allez, gij!

KURT KÖPLER De theaters dichtgooien? Zomaar?

DE DIKKE En daar komt het compromis op de proppen. Ik heb hem ervan overtuigd dat niet te doen. Voorlopig toch. Wat denk je daarvan, beste kerel? Ik heb jou gered.
(staat op, wankelt)

KURT KÖPLER Wanneer worden ze dan wel gesloten?

DE DIKKE Ben jij ooit in dienst geweest, Köpler? Nee? Verwondert mij niet. Geen discipline. Zodoende: geen echte persoonlijkheid. Waar leef jij voor? Komaan! Waar lééf jij voor?
(waart high en dronken rond)
Er zijn mensen die diamanten schoon vinden.
Of moderne schilderijen.
Ik heb, behalve voor mijn Browning-pistool, alleen bewondering voor Goethe. En: voor de schoonheid van discipline! Een hele straat vol mannen die allemaal op dezelfde manier voortbewegen in hetzelfde uniform. Eén lichaam. Eén beweging. Je kunt daar ook iets lelijks in zien. Verdwazing, verknechting. Vernietiging van het individu... Maar echte discipline betekent juist het omgekeerde. De triomf van het individu. Elk van die gasten weet dat hij, door één misstap, het patroon kan doorbreken en de discipline belachelijk kan maken. En hij doet het niet! Hij doet dat niet! Hij blijft stappen. Eén met dat lichaam. Begrijp je? Het is dezelfde samenzwering die een theaterpubliek aaneensmeedt. De eerste de beste kan op elk moment opstaan en 'boe' roepen. Wég betovering. Maar dat gebeurt niet. Fenomenaal! Geen dwang, geen verknechting, maar bovennatuurlijke lotsverbondenheid. Vreemden die handelen alsof ze mekaar al jaren kennen. Die mekaar desnoods vertrouwen met hun leven. Hoe denk je dat een leger werkt? Zo! Niet anders! Als vliegenier is dat wat je het meeste mist. Je hangt daar maar. Verloren. In die lucht.
(is rondwarend weer bij Kurt aanbeland)
Vervul mijn laatste droom, Köpler.
Ik wil het nog meemaken dat jij je Mefisto speelt. Ik op het koninklijk balkon. Jij hier.
(tot Kurt als tot een tegenspeler)
'Wat zou ik u, gij vlammschim, ontwijken?
Ik ben het: Faust! Wij zijn twee zielsgelijken.
Gij die de wereld kent, van bron tot woestenij
Gij die het leven weegt, van lust tot razernij...
Werkzame geest: hoe voel ik m' u nabij!'
(af)

LINA LINDENHOFF *(gegeneerd)*
Neem het hem niet kwalijk. Je moet dit zien in zijn context.

NICOLE NAUMANN We begrijpen het, Lina.

MUTTI HILDA Die mens is uit de lucht geschoten. En met zijn kwetsuur en al?

LINA LINDENHOFF Kwetsuur? Ik heb het over de wending in de oorlog. Het was voorspeld dat het geluk ons niet vanzelf in de

schoot zou vallen. De tegenstand bewijst welk moeilijk maar glinsterend pad we bewandelen.

(vol heilig vuur)

We móeten geloven! Geloof is levenskracht! Ik weet nog goed, de dag dat het nieuwe bestel werd geïnstalleerd? Ik heb zitten wenen bij mijn radio. Het voelde aan... alsof we met zijn allen eindelijk thuisgekomen waren. Hoe groter de druk wordt van buitenaf, des te sterker wordt ook dat gevoel.

(tot Kurt)

Speel jouw Mefisto, Kurt.

Niet voor hem, maar voor jezelf. Het zal je voorgoed doen voelen dat ook jij kunt thuiskomen, in de armen van ons volk, in ons beloofde land. Doe het, Kurt!

Doe het voor jezelf. Doe het! Doe het!

(zwijmelt af)

MUTTI HILDA

Mijne jongen toch. Al van toen ge zo hoog waart, was 't zonneklaar dat gij bijzonder waart. Zo ingespannen en aandachtig. Het talent straalde van uw gezicht lijk bij een engelke. Ik heb altijd geweten dat gij u op zoudt werken, ooit. Weg uit dat triestig arbeiderskwartier waarin wij woonden. Gij zoudt opklimmen tot de middens van de mensen waar we samen zo bewonderend naar keken, op de boulevards en in de zoölogie. Al dat koket, gecultiveerd, gevoelig volk. En nu staan we samen aan de top!
(ontroerd)

Ik kan het soms nog altijd niet geloven.

Gij, de belangrijkste man, om wie alles draait! Ze mogen zeggen wat ze willen, dat hebben we toch maar schonekes gepresteerd, nietwaar? En die Mefisto, dat blijft toch de rol van uw leven. Dat stuk zelf, daar snap ik even weinig van als van al die politiek. Maar gij? Gij trekt dat naar boven. In uw handen is dat iets formidabels, de mensen krijgen er niet genoeg van. Maar kom. Ziet zelf maar of ge het doet. Naar mij moet ge niet omzien. Doet uw goesting, jongen. Trekt uw plan. Doet maar.

(af)

NICOLE NAUMANN

Ik was al in de twintig toen ik jou voor het eerst zag spelen... Tot dat moment wist ik totaal niet wat ik zou gaan doen. Hoe meer ik studeerde en reisde, hoe leger ik werd. Mijn leven was een krater. Iets wat was ontploft en wat alleen nog leegte was. Niet op te vullen, door geen zee, geen oceaan... Toen zag ik jou. Ik weet niet eens meer in welke rol. Ik zat totaal verlamd te kijken, verstijfd van een soort schrik. 'Naast hem wil ik ooit staan.' Dat was alles wat mijn verlamde hersentjes nog konden denken. Het doek viel, de zaal applaudisseerde. Ik voelde me betrap. Potsierlijk als een bakvis. Maar ik heb leren leven met mijn potsierlijkheid. Ik leerde ieder woord van buiten, van elke vrouwenrol in ieder stuk waarin jij stond. Ik had ze allemaal kunnen souffleren. Eerst als toeschouwer, later als collega, en daarna...

KURT KÖPLER

(onderbreekt haar)

Nicole?

NICOLE NAUMANN

Ja, Kurt?

KURT KÖPLER Moet ik die rol nu spelen of niet?
(*stilte*)

NICOLE NAUMANN (*trieste glimlach*)
Natuurlijk moet je die rol spelen. Acteren is het enige
waar jij voor leeft. Als iemand daarvan kan getuigen,
dan ben ik het wel.
(*af*)

II.2 ‘Two minutes to curtain, Sir’

*Kurt begint zich voor zijn rol van Mefisto te schminken,
terwijl het krijgskabaal steeds luider wordt.*

Mutti Hilda bekijkt hem en zit steeds meer naar adem te happen.

*Op een videoscherm verschijnen een doodzieke Rebecca en een montere Angela, samen repeterend in ballingschap.
Op een ander scherm zien we de minister van Propaganda tijdens een speech voor een grote massa.*

ANGELA (*als Nina*)
‘Ik dacht dat beroemde mensen trots en ongenaakbaar
waren, en dat ze de massa minachtten. Dat ze, met de
weerklink van hun naam en faam, zich zouden wreken
op al wie geld en afkomst hoger stelt dan wat er werkelijk
toe doet.’

MUTTI HILDA (*hoest, slikt*)
Amaai zeg – wat heb ik nu toch voor?

ANGELA (*als Nina*)
‘Maar zie! Ze huilen, ze wenen, ze vissen. Ze kaarten,
ze lachen en ze worden boos. Net als iedereen.’

MINISTER Ons volk is groot genoeg, geschoold genoeg, gestaald
genoeg en gedisciplineerd genoeg om de volle waarheid
aan te kunnen. Ons volk weet maar al te goed hoe zwaar
de historische opdracht is waarvoor ons Rijk is komen te
staan. Zijn leiders mogen het derhalve vragen om de
nodige harde, ja allerhardste gevolgtrekkingen te maken.

REBECCA FÜCHS (*als Trepljov, leest moeizaam op van een brochure; hoest vaak*)
‘Beste Nina Michailovna Zaretsjnana?’

ANGELA (*als Nina*)
‘Wat doe jij hier, Konstantin Gavrilovitsj Trepljov?’

REBECCA FÜCHS (*als Trepljov*)
‘Ik breng jou deze meeuw, Nina. Ik ben zo gemeen
geweest het arme dier te doden.’

ANGELA (*als Nina*)
‘Wat scheelt er, Trepljov? Wat moet ik met een dode
meeuw?’

REBECCA FÜCHS (*als Trepljov*)
‘Heel binnenkort zal ik mij net zo doden als dat beest.’

MINISTER
Ik heb vandaag, op deze meeting in het Sportpaleis, in de beste zin van het woord alleen een doorsnede van ons volk uitgenodigd. Voor mij zitten rijen en rijen gewonden van het Oostfront. Been- en armgeamputeerden, met kapotgeschoten ledematen. Oorlogsblinden, die met hun zusters van het Rode Kruis hierheen gekomen zijn. Mannen in de bloei van hun jaren, die vóór zich hun krukken hebben staan. Tussen hen tel ik bij de vijftig dragers van het Eikenblad en het Ridderkruis, een schitterende afvaardiging van ons vechtende front. Achter hen verheft zich een blok van arbeiders en arbeidsters uit de wapen- en pantserfabrieken van onze hoofdstad.

MUTTI HILDA
Misschien, met een glaasje water?
(stompelt om water)

MINISTER
Daar weer achter zitten mannen uit de partijorganisatie en gewone soldaten, naast artsen, wetenschappers, kunstenaars, ingenieurs en architecten, leraren, ambtenaars, kantooremployés en bureaubediendes — een trotse vertegenwoordiging van ons geestelijk leven in al zijn gelaagdheden, aan wie ons Rijk juist nu tijdens deze oorlog wonderen van vindingrijkheid en menselijk genie te danken heeft. Over de hele rondte van het Sportpaleis verdeeld zie ik duizenden van onze vrouwen. De jeugdbewegingen zijn vertegenwoordigd, de senioren eveneens. Geen stand, geen beroep, geen leeftijd werd bij de uitnodiging over het hoofd gezien. Ik kan dan ook met recht en reden zeggen: wat hier voor mij zit, is een dwarsdoorsnede van ons gehele volk aan het front en in het thuisland. Klopt dat? Ja of nee?
(op de achtergrond roept een massa eensgezind 'Ja!')

MUTTI HILDA
En dat wilt algelijk niet weggaan...

ANGELA
(als Nina)
'Ik ken jou werkelijk niet terug.'

REBECCA FÜCHS
(als Trepljov)
'Ik ken jÓu niet meer terug. Je doet zo anders en je blik is koud. Mijn bijzijn is voldoende om jou al te kwetsen.'

MINISTER
Zodoende belichamen jullie, beste toehoorders, op dit moment onze ganse natie. En aan jullie wil ik tien vragen stellen, die jullie hier, mét ons volk tezamen, en ten overstaan van de hele wereld — en in het bijzonder onze vijanden — zullen beantwoorden.

ANGELA
(als Nina)
'Jij bent de laatste tijd zo prikkelbaar. Je spreekt in raadsels, met altijd maar symbolen. Deze meeuw nu weer — waar slaat het op? Ik... Ik...'

REBECCA FÜCHS
(souffleert)
'Ik ben te simpel om jou te begrijpen.'

ANGELA
Natuurlijk! 'Ik ben te simpel om jou te begrijpen.'
Ik leer het nooit.

REBECCA FÜCHS Kind, je speelt de pannen van het dak. Er is maar één probleem. Je hebt hier geen publiek.

ANGELA De kunst valt of staat met de inzet van de kunstenaar, niet met die van zijn publiek.

REBECCA FÜCHS Lieve schat, je kunt niet eeuwig spelen oog in oog met alleen maar leegte. Dat houdt niemand vol.

ANGELA Kom! We doen een andere scène, die Trepljov vind ik alleen maar irritant.

MINISTER De Geallieerden beweren dat ons volk het geloof in de zege heeft verloren. Ik vraag jullie: geloven jullie mét de Führer en met ons in de onherroepelijke zege van ons volk?
(de massa roept 'Ja!')
Ik vraag jullie:
zijn jullie vastbesloten om, mét de Führer, bij het bekampen van die zege door dik en dun en bij het aanvaarden van zelfs de zwaarste persoonlijke beproevingen te gehoorzamen?
('Ja!')

ANGELA *(als Nina)*
'Ik zou zo graag eens in uw schoenen staan, Trigorin.'

REBECCA FÜCHS *(als Trigorin, leest)*
'Oh ja? En waarom?'

ANGELA *(als Nina)*
'Hoe voelt het aan beroemd te zijn? Over uzelf te lezen in de krant?'

REBECCA FÜCHS *(als Trigorin)*
'Fantastisch, Nina — zolang ze de loftrumpet steken. Als ze schelden, ben je dagen overstuur.'

MINISTER Ten tweede. De Geallieerden beweren dat ons volk het vechten moe is. Ik vraag jullie: Zijn jullie bereid om — samen met de Führer als Falanx van het Vaderland achter het strijdende leger staand — deze strijd met tomeloze vastbeslotenheid en onbuigbaar geloof door alle noodlotsbeschikkingen heen voort te zetten, totdat de zege ons in de handen ligt?
('Ja!')

ANGELA *(als Nina)*
'Het geluk is niet eerlijk verdeeld. De meeste mensen slepen zich met pijn en moeite door een saai, onopgemerkt bestaan, allemaal even ongelukkig. Een enkeling, één op een miljoen, valt een stralend leven in de schoot, boeiend, vol betekenis. U bent zo'n gelukkige.'

MUTTI HILDA Ik voel mij zo benauwd...

MINISTER Ten derde. De Geallieerden beweren dat ons volk geen zin meer heeft om zich te onderwerpen aan de oorlogsarbeid die onze regering van jullie heeft gevraagd.

Ik vraag jullie: zijn jullie, en is ons volk, vastbesloten om, wanneer de Führer dat beveelt, tien, twaalf en, indien nodig, veertien en zestien uur per dag te werken, en er alles uit te halen wat erin zit, voor de zege?
(‘Ja!’)

REBECCA FÜCHS

(als Trigorin)

‘U bent bijzonder jong en heel charmant. “Geluk”, “roem”, “een stralend leven”... Woorden, woorden, woorden! Voor mij is dat allemaal stroop. En ik eet geen stroop. Ik kan daar niet van leven.’

MINISTER

Ten vierde. De Geallieerden beweren dat ons volk zich verzet tegen de totale oorlogsmaatregelen van onze regering. Het wil niet de totale oorlog, maar de overgave. Ik vraag jullie: willen jullie de totale oorlog?

(‘Ja!’)

Willen jullie hem, indien nodig, nog totaler en radicaler dan wij hem ons überhaupt kunnen voorstellen?

(‘Ja!’)

ANGELA

(als Nina)

‘Ik weiger u te begrijpen. U bent gewoon verwend door uw succes.’

REBECCA FÜCHS

(als Trigorin)

‘Welk succes? Ik ben nooit tevreden geweest over mezelf. Ik houd niet van mezelf als artiest. Bovendien...’

(hoest)

ANGELA

Gaat het? Wil je nog wat water?

MUTTI HILDA

(wordt ongemakkelijk)

Kurtje? Ku-urt? Komt uw moeder eens helpen, manneke?

MINISTER

Ten vijfde. De Geallieerden beweren dat ons volk zijn vertrouwen heeft verloren in de Führer. Ik vraag jullie: is jullie vertrouwen vandaag groter, geloviger en onwankelbaarder dan ooit?

(‘Ja!’)

Is jullie bereidheid hem

op al zijn wegen te volgen en alles te doen wat nodig is om de oorlog tot een zegerijk einde te brengen, absoluut en onbeperkt?

(‘Ja!’)

REBECCA FÜCHS

(als Trigorin, leest weer)

‘Ik ben niet alleen maar kunstenaar, ik ben ook burger. Ik houd van mijn volk en mijn land, en ik vind dat ik verplicht ben het over hen te hebben, over hun lijden en hun toekomst, en over de wetenschap en de rechten van de mens, enzovoort...’

(hoest weer)

ANGELA

We stoppen ermee, we gaan morgen wel verder.

MINISTER Ik vraag jullie ten zesde: zijn jullie bereid om van nu af aan al jullie krachten in te zetten en alle middelen en manschappen ter beschikking te stellen die nodig zijn om het gevaar uit het Oosten een dodelijke slag toe te brengen?
(*'Ja!'*)

REBECCA FÜCHS Nee, alsjeblieft, ga door. Je doet het zo goed. En het doet mij goed jou bezig te zien.
(*geeft Angela de brochure*)

MUTTI HILDA (*hoest, met pijn*)
En daar is daar precies geen medicament tegen gewassen, hoor...

MINISTER Ik vraag jullie ten zevende: zweren jullie met een heilige eed aan onze frontlegers, dat hun thuisland met een ijzersterk moreel achter hen staat en hun alles zal geven wat ze nodig hebben om de eindoverwinning te bevechten?
(*'Ja!'*)

ANGELA (*als Trigorin*)
'En dan heb ik het ook over alles,' zegt Trigorin nog, 'echt alles, als een razende — van alle kanten word ik opgejaagd, ze maken zich kwaad, ik ren me gek, van de ene hoek naar de andere, als een vos die wordt afgemat door een meute honden — en ik zie dat het leven en de wetenschap steeds maar vooruitgaan en verder snellen, en dat ik achterblijf, almaar verder achterblijf, zoals een boer die de trein heeft gemist. En opeens besef ik dat ik — of ik nu schilder ben of schrijver — dat ik best wel een landschapje zou kunnen borstelen of beschrijven. Maar dat al het andere vals zou zijn. Onecht tot op het bot.'

MINISTER Ik vraag jullie ten achtste: willen jullie, in het bijzonder jullie vrouwen zelf, dat de regering ervoor zorgt dat ook de vrouwen hun volledige inzet ter beschikking stellen van de oorlogsvoering, en overal waar mogelijk bijspringen om zo mannen vrij te maken voor het front en zo hun eigen mannen aan het front te helpen?
(*'Ja!'*)

ANGELA (*als Nina*)
En dan antwoordt die Nina: 'U bent overwerkt. U hebt geen tijd en geen zin om te zien hoe belangrijk u wel bent. Weest u maar ontevreden met uzelf, voor vele anderen bent u geweldig en onmisbaar. En om het geluk te mogen smaken zo iemand te mogen zijn? Daar zou ik alles voor opofferen en alles voor verdragen. De afkeuring van vrienden en familie, ontbering en ontgoocheling.'

MUTTI HILDA (*kijkt om zich heen*)
Kurtje, mijne jongen?

MINISTER Ik vraag jullie ten negende: keuren jullie, indien nodig, de radicaalste maatregelen goed jegens een kleine

kring van klaplopers en zwarthandelaars, die de nood van ons volk willen misbruiken?
(‘Ja!’)
 Gaan jullie ermee akkoord dat al wie van de oorlog profiteert zijn kop verliest?
(‘Ja!’)

ANGELA *(als Nina)*
 ‘Ik zou op een zolderkamertje kunnen wonen.’

MUTTI HILDA En dat wordt precies alsmaar erger en erger... Kurt?

NICOLE NAUMANN *(op, verruilt traag haar mondaine kledij voor een uniform)*
 De laatste dagen moet ik aldoor denken aan mijn eerste grote overtocht per boot. In mijn eentje, amper twintig. Er had ’s nachts een storm gewoed, iedereen zeeziek.

ANGELA *(als Nina)*
 ‘Ik zou kunnen leven op water en droog brood.’

NICOLE NAUMANN In de ochtendzon, vlak bij de veilige kust en met een rustige zee, zaten we te bekomen aan dek, genietend, wachtend op ontbijt. Aan het einde van de lange, lange bank stond plots één meisje op. Ze liep naar de reling om over te geven.

ANGELA *(als Nina)*
 ‘Alleen gekweld door onvrede met mezelf en met mijn kunnen...’

MUTTI HILDA Kurtje? Kurt? Of iemand anders?

NICOLE NAUMANN Een ogenblik daarna stond de moeder van het meisje op, en gaf ook over. Meteen daarna de man die naast de moeder had gezeten. Daarna de jongen naast hem. Enzovoort. De beweging zette zich regelmatig en snel door. Die hele bank langs.

ANGELA *(als Nina)*
 ‘...mij goed bewust van mijn eigen onvolmaaktheid.’

MUTTI HILDA *(verzwakkend)*
 Kurtje...

MINISTER Ik vraag jullie ten tiende: willen jullie dat ook tijdens de oorlog gelijke rechten en gelijke plichten overheersen, en dat de oorlogslasten eensgezind over hoog en laag en over arm en rijk gelijkmatig worden verdeeld?
(‘Ja!’)

ANGELA *(als Nina)*
 ‘In ruil zou ik dan wel erkenning eisen. Geen loze roem, geen roddels, geen mondaine feestjes. Maar aanzien voor mijn rol als kunstenaar.’

MINISTER Indien wij ooit getrouw en onverbreekelijk in de overwinning hebben geloofd, dan is het wel in dit uur van nationale bezinning en geestelijke verheffing.
(‘Ja!’)

REBECCA FÜCHS *(tot Angela)*
Bravo.

NICOLE NAUMANN Het overgeven kwam onafwendbaar onze kant uit. We keken geboeid toe, we lachten, trokken spottende gezichten. Maar het lachen verging ons. Ook aan onze kant liepen de mensen naar die reling.

REBECCA FÜCHS Bravo. Bravo.

MUTTI HILDA *(al bijna ijlend)*
Kurt?

NICOLE NAUMANN Ik keek toe en lette scherp op mezelf. Ik studeerde, ik had al diploma's, ik bezat een vaste wil. Er moest toch zoiets bestaan als objectief toekijken? Toen sprong de vrouw naast mij op. En iets in mij dwong me, net als alle anderen, naar die reling. Ik boog me voorover en ik braakte mijn gal uit.
(oorlogskabaal wordt nog luider)

REBECCA FÜCHS Bravo.

MUTTI HILDA *(zakt onderuit)*
Komt mij dan toch helpen...

MINISTER Wij zien de zege voor het oprapen liggen, vlak voor ons; we moeten ze alleen maar durven grijpen.
(‘Ja!’)

ANGELA Ik leer het nooit.

MUTTI HILDA *(kermt)*
Kan er mij niet iemand komen helpen, alstublieft?

MINISTER We moeten alleen de besluitvaardigheid opbrengen om al het andere ondergeschikt te maken daaraan.
(‘Ja!’)

REBECCA FÜCHS Bravo!
(barst in hoesten uit)

MINISTER Dat is het gebod van dit uur.
(‘Ja!’)

ANGELA Ga liggen, Rebecca.
(helpt Rebecca te gaan liggen)

MINISTER En daarom luidt het parool: sta op, volk, nu!
(‘Ja!’)

(De dikke op, hij duwt Victor Müller voor zich uit en dwingt hem op de knieën)

ANGELA Voorzichtig...

MINISTER En storm: breek los!
(‘Ja!’)

(De dikke geeft Victor een nekschot; oorlogskabaal valt meteen helemaal weg)

MUTTI HILDA *(zwakjes)*
Vicske? Wat gebeurt er toch?

NICOLE NAUMANN *(bij het lijk)*
Waarom kon je niet gewoon stoppen, Victor? Je wist
wat je riskeerde. Ik vind het vreselijk om het te moeten
zeggen, maar je hebt erom gevraagd. Wie speelt moet
er rekening mee houden dat hij kan verliezen.
(keert zich af van het lijk)

MUTTI HILDA Kurtje? Alstublieft?
(lange stilte)

KURT KÖPLER *(als Mefisto, in vol ornaat op het voortoneel)*
'Er was zo eens een koning.
Die had een vlo, zo schoon.'
(stokt; is even zijn tekst kwijt)
'Die vierd-ie in zijn woning
Gelijk een eigen zoon.
Hij liet zijn snijder komen,
De snijder stond gereed:
Dien knaap de maat genomen,
Al voor een galakleed...'
(stokt; zoekt steun bij zijn sprakeloze moeder)
'Van zacht fluweel en zijde
Kreeg hij nu broek en buis,
En strik en lint weerszijden
En ook een ridderkruis.
Zijn nichten en zijn neven
Die brachten 't even ver:
Tot Kanselier verheven
Droeg men een grote ster.'
(in verwarring)

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
'Er is iets aan het rotten.'
(van nu af steeds sneller en verwarder)

KURT KÖPLER *(als Mefisto)*
'Geen durfde ernaar grijpen
Noch krabben in zijn nood –
Wij grijpen en wij knijpen
Een vlo toch simpel dood?'

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
'Er is iets aan het rotten.'
(stilte)
'In ons land.'

KURT KÖPLER *(als Richard II)*
'Hoe kan een man lijk ik verschijnen voor
Een vorst, terwijl de taal waarmee ik zelf
Als koning commandeerde, mij nog steeds
Bestorven in de mond ligt? Voor de rol
Van worm vind ik geen woorden, geen souffleur
Leest zo'n horreur, en zelf kan ik helaas
Mij letterlijk geen klap meer memoreren
Van úw gevlei, uw veinzen, bukken, likken...
Voor welk van deze vier roept gij mij hier?'

Wat moet de koning doen? Een knieval maken?
De koning zal het doen. Zijn kroon verzaken?
De koning knikt.
Ziet allen toe hoe ik mijzelf tenietdoe.'

KURT KÖPLER

(als Hamlet)
'Er is iets aan het rotten.'

KURT KÖPLER

(als oom Wanja)
'Mijn hele bestaan heb ik dit landgoed beheerd,
de betrouwbaarste rentmeester in de omtrek — en nu
wordt het land onder mij uit verkocht? Waar moet ik gaan
wonen, met mijn oude moeder? Mijn hele leven heb ik
in dit hol gewoond, met haar, tussen deze muren, als
een mol onder de grond. Al onze gedachten en gevoelens
waren voor jou en jouw werk, ginds buiten, ver
hiervandaan, in de grote steden van de echte wereld.
En wat ben ik nu? En wat kan ik ooit nog worden?'

KURT KÖPLER

(als Hamlet)
'Er is iets aan het rotten.'

KURT KÖPLER

(als de vriend van Don Carlos)
'Ik mag dan jong zijn, slechts markies van Posa,
Maar vorsten dienen valt mij zwaar. Eertijds
Was het de heerser die de wetten diende.
Nu zijn het wetten die de heerser dienen.
Voor u zijn burgers maar gebruiksvoorwerpen.
U maakt eerst God de mens afhandig om
Die mens te kneden naar uw eigen beeld.
Vervolgens schenkt u die herschappen mens
U zelf als God, waarbij u één ding wel
Vergeet: u bleef ook zelf alleen maar mens.
Uw maaksels kunnen u aanbidden, maar
Wat kunnen zij aan mededogen bieden?
Een god kan zonder. Stervelingen niet.
Zij móeten liefhebben. Zij kúnnen lijden.
Wat bent u, vorst? Een god? Of sterveling?'
(stokt)

KURT KÖPLER

(als Hamlet)
'Er is iets aan het rotten.'

KURT KÖPLER

(als de vriend van Don Carlos)
'Ik trok voor kort te paard door Vlaanderen.
Door al die rijke, bloeiende provincies.
Een goed en krachtig volk, waarvan ik dacht:
Wat moet het heerlijk zijn, hiervan de vader
Te mogen zijn. Een godsgeschenk! Voor u.
Toen zag ik zwartgeblakerde skeletten...
Wordt dat uw wissel op de eeuwigheid?
Durf groots te zijn: zaai menselijk geluk
En vul dit land met sterke, vrije wezens.
Geef terug wat u van ons genomen hebt.
Eén pennestreek van slechts één hand volstaat.
Geef ons de vrijheid van ons denken t'rug!'

KURT KÖPLER

(als Hamlet)
'Er is iets aan het rotten.'

KURT KÖPLER *(als oom Wanja)*
 ‘Ik ben al zevenenveertig, stel dat ik zestig word,
 dan heb ik nog dertien jaar te gaan. Hoe moet ik al
 die tijd gaan vullen, als het landgoed wordt verkocht?
 Als je eens wist hoe ik me schaam! Die pijn is met niets
 te vergelijken. Schrijf mij iets voor, tegen die pijn!
 Bestond de kans maar om voor de rest van je leven
 met een schone lei te beginnen. Je wordt wakker op
 een heldere, stille ochtend en je merkt dat je al aan
 een nieuw leven bezig bent. Dat je hele verleden is
 opgegaan in rook.
(huilt)
 Zeg het me: waarmee moet ik beginnen? Hoe?
 Schrijf mij iets voor tegen die pijn.’

KURT KÖPLER *(als Danton)*
 ‘Het geweten is een spiegel, m’n beste Robespierre,
 waarvoor een baviaan maar smoelen trekt. Heb jij
 het recht om van de guillotine een waskuip te maken
 voor de vuile was van anderen, en van hun afgehakte
 koppen stukken zeep voor hun smerige kleren?
 Alleen maar omdat je zelf altijd een netjes geborstelde
 jas draagt? Ik loochen de deugd én de ondeugd.
 Er bestaan alleen genieters, grove en fijne. Dat is
 het enige onderscheid dat ik nog tussen de mensen
 maken kan. Het enige verschil dat ik nog maken wil.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
 ‘Er is iets aan het rotten.’

KURT KÖPLER *(als Richard II)*
 ‘Zo speel ik veel personen in mijn eentje,
 En geen voelt zich voldaan noch recht gedaan.
 Maar wat het is dat ik ook ben: noch ik,
 Noch enig’ mens die mens is en niets meer,
 Kan ooit tevreden zijn met iets, totdat
 Hij vrede neemt met dit: de mens is niets.’

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
 ‘Er is iets aan het rotten.’

KURT KÖPLER *(als Mefisto)*
 ‘Veracht gij maar verstand en wetenschap —
 Nochtans voor mensen ruim de hoogste trap —
 En laat in kunst- en goocheltoeren,
 U door de geest der leugens voeren.
 Dan heb ik u al in mijn knuist.
 Neem van mij aan dat heel onze historie
 Alleen maar voor een Schepper is bedacht.
 Zelf blinkt en straalt Hij in zijn eeuw’ge glorie,
 Mij heeft Hij door de duisternis ontkracht,
 U, sterveling, gunt Hij slechts dag en nacht.
 Zo zijt gij maar voor één ding bang.
 De tijd is kort. De Kunst is lang.’

MUTTI HILDA
 Ik krijg geen lucht meer! Ik krijg geen lucht meer...

KURT KÖPLER *(als Hamlet)*
 ‘Er is iets aan het rotten.’

MUTTI HILDA
 Kurtje? Alstublieft...
(sterft, oorlogskabaal barst in alle hevigheid los)

II.3 Pandemonium

*De volgende dialogen lopen door elkaar.
Luid kabaal in de gangen van het theater zelf.*

- KURT KÖPLER Mutti?
(neemt haar in de armen)
- DE DIKKE *(straalt van levenslust)*
Waar zijn mijn wapens? Waar mijn trouwe troepen?
- NICOLE NAUMANN Hier ben ik. Hier!

(De dikke en Nicole gooien alles wat op de scène staat bijeen)
- KURT KÖPLER Wat valt er nog te doen, nu?
(drukt Mutti's oogleden dicht)
Wat kan ik nog betekenen?
- DE DIKKE Zoek een geweer, man, en verdedig je! Eén trefzekere kogel is meer waard dan een volledige loopbaan als acteur. Durf te sterven voor de gemeenschap die jou groot heeft gemaakt.
- KURT KÖPLER Wat is de zin? De bevrijding is nabij.
- NICOLE NAUMANN Bevrijding?
- DE DIKKE Hoor jij niet het krijsen van de mannen buiten, en het smeken van de vrouwen, eerst verkracht en dan verbrand?
- NICOLE NAUMANN *(bleek van angst)*
Het is de barbarij die op ons afkomt!
- DE DIKKE Denk je dat ze jullie zullen zien als iets anders? Barbaren? Denk je dat Nicole aanspraak kan maken op genade? Jullie zijn kansloos, alle twee.
- NICOLE NAUMANN *(als Lady Macbeth, wast zich de bebloede handen)*
'Kom, koor van geesten, kom,
Dat enkel denkt aan moord: ont-vrouwt mij hier
En vult mij boordevol van kop tot teen
Met ijselijke wreedheid; stolt mijn bloed,
Barricadeert de toegang tot erbarmen.
Laat geen bevlieging van berouw mijn doel,
Zo hard en koel, verhoeden; wekt geen vrede
Tussen mijn droom en daad; besmet mijn borsten
En maakt mijn melk tot gal — gij moordlakeien,
Waar gij, in mist en maneschijn onzichtbaar,
Ook loeren moogt op moord en misdaad. Kom!
Oh dikke, diepe Nacht!
(weent)
'Bedekt u met de zwartste hellesmoor,
Dan ziet mijn mes de wond niet die het slaat
En breekt geen hemel door het dek van duister,
Om uit te roepen: "Stopt! Houdt op! Houdt op!"
(gewapend af)
- KURT KÖPLER Nicole! Nee!

(zijn Browning-pistool in de aanslag)

Kom mij halen. Kom! Mijn Browning heeft dertien patronen. Ik neem er dertien van jullie met mij mee. Ik neem heel mijn eigen volk mee als het moet. Een nekschot kan een vorm van liefde zijn. Want als we júllie al niet kunnen overleven – jullie reetkevers, kapitalisten, negers, joden, levende doden – dan zijn we ons bestaan niet waard. Wat niet belet dat wij met moed en trots ten onder zullen gaan, voor het oog van heel de wereld, in vuur en vlam, voor vrijheid en voor eer. Wij weten wat winnen is, zelfs in de nederlaag. Wij zijn verliefd op lijden, begrijpen jullie dat dan niet? Wie zijn waarde weet en zijn geschiedenis kent, zoals wij? Die kan alles dragen. Vernederingen, slagen, uitsluiting en honger. Boter? Wij hebben geen boter nodig, zolang we maar kanonnen kunnen maken. Vuurkracht geeft gezag, boter maakt vet. Boter is voor het lijf wat ideologie is voor de geest. Ik ben nooit bij mijn partij gegaan vanwege het ideologische gezever. Onze politiek was afkeer van de politiek. Ik ben bij mijn partij gegaan omdat ik een revolutionair ben. Ík ben de revolutionair. Tot de dag van vandaag! Wel, kom mij halen. Schiet de ware revolutie overhoop. Dood mij, kroon mij tot icoon. Beloon mijn missie met zo'n apotheose. Wie levenslang in een gevang moet zitten wordt nooit de martelaar die hij kan zijn met een paar kogels in zijn kop. Nooit zal ik mij levend overgeven. Er volgen nog eeuwen en eeuwen op die van ons, ooit komt de dag dat ons land de leiders veroordeelt die zijn overgave tekenden. Dat nooit. Ik teken niets. En wat de dood betreft: daarvoor ben ik al niet meer sinds mijn twaalfde bang. Wat is het waard: een paar jaar langer leven? Een paar jaar langer pissen van voor en schijten langs achter. Dát is leven, als we moeten leven zonder droom. Er komt een generatie die dat zal begrijpen, en die opnieuw zal knokken voor haar nationaal belang. Dus pak jullie mooie principes, jullie spijtcultuur, jullie schijterig berouw, de hele democratische santenkraam, en steek ze in je reet. Ik blijf wat ik geweest ben al die tijd. De laatste renaissance-mens. Komaan! Schiet hem neer. 't Is jullie laatste kans. Maar wie mij ook durft neer te leggen, moet weten: hij schiet op de geschiedenis. Goed of kwaad, ik ben een historische figuur, en hij die schiet is niemand. Hij is niets. Ik sta boven hem. Ik sta boven jullie. Een geweten heb ik niet nodig. Ik heb maar één geweten. Eén eer. De trouw aan mijn Führer. Wat wil een mens nog meer?
(steekt Browning in zijn mond, haalt trekker over, zijgt knullig neer, oorlogskabaal stopt)

(lange stilte, waarin Kurt eerst met zijn handen de schmink van zijn gezicht probeert te vegen, dan wezenloos rondkijkt, tussen drie lijken: Victor, Mutti en De dikke)

II.4 Een nieuw bestel, een oud toneel

*De scène kleurt bloedrood: de barbaren nemen de stad in, en ook het theater.
De Nieuwe Leider staat op en keurt nieuwsgierig en bescheiden het theatergebouw, zoals De dikke in I.2.*

DE NIEUWE LEIDER *(tot Kurt)*
Goedendag.
(stilte)

KURT KÖPLER *(mompelend)*
Goedendag.

DE NIEUWE LEIDER Prachtig gebouw.

KURT KÖPLER *(stilte)*
Al tweehonderd jaar.

DE NIEUWE LEIDER Godzijdank weinig beschadigd. Paar deuren gesneuveld.
Paar kogelgaten.

KURT KÖPLER *(stilte)*
We hebben geluk gehad.

DE NIEUWE LEIDER Mag ik vragen...?
(glimlacht)
Ik kan me vergissen, maar...
U bent toch...? De beroemde...?
(steekt hand uit)

KURT KÖPLER *(stilte)*
Kurt Köpler.
(schudt de hand)
En u?

DE NIEUWE LEIDER *(laat de hand niet los)*
Laten we zeggen dat ik de Leider ben.

KURT KÖPLER De leider?

DE NIEUWE LEIDER De Nieuwe Leider.
(schudt nog steeds de hand)
U weet welke zware straffen er staan op de steun aan
het oude bestel?

KURT KÖPLER *(stilte)*
Ik ken ze niet. Ik aanvaard ze. Allemaal.

DE NIEUWE LEIDER Wat zou u ervan denken, mijnheer Köpler, om opnieuw
toneel te spelen?

KURT KÖPLER Toneel?

DE NIEUWE LEIDER Dit theater smeekt om een nieuw plan, een nieuw
publiek. Wie anders dan u bezit daartoe genoeg talent?

KURT KÖPLER *(stilte)*
Ik?

DE NIEUWE LEIDER U mag volledig uw zin doordrijven. Mits een paar kleine tegemoetkomingen. Aan onze doelstellingen. Hier en daar.

KURT KÖPLER *(breekt)*
Bedankt. Bedankt...

DE NIEUWE LEIDER Dank?
(laat Kurts hand los)
Als alles goed loopt, mijnheer Köpler, zullen de massa's ú moeten bedanken, niet andersom.
(waart rond, terwijl hij het gebouw blijft keuren)
Wat is een overwinning waard als ze niet leidt tot verbetering? Tot verheffing? Onze tanks, onze jachtvliegtuigen, onze oorlogsvloot... Ze zijn waardeloos als onze piloten, bestuurders, kapiteins van klei zijn of van klatergoud. Wij hebben nood aan nobele zielen. Sterke zielen. Zielen van staal. Het smeden daarvan is van groter belang dan het assembleren van tanks of het bouwen van bruggen. Wat wij nodig hebben, mijnheer Köpler, zijn ingenieurs van de ziel.
(bekijkt het lijk van De dikke)
De massa is onmondig en dom.
Ze moet in banen geleid worden, zoals water.
Door mensen zoals u. Die de morele moed bezitten om mensen zoals ik bij te staan. Met instructieve, verantwoorde toneelstukken, en vertier dat getuigt van beschaving.
(stilte)
Wij kunnen op u rekenen?
(stilte)

KURT KÖPLER *(nog steeds ontredderd)*
Vanzelfsprekend.

DE NIEUWE LEIDER U mag een telefoontje verwachten van de nieuwe minister van Cultuur. Zodra ik er een heb gevonden.
(af)
(het rood verdwijnt; Rebecca moeizaam op, ondersteund door Angela)

REBECCA FÜCHS Kurt?

KURT KÖPLER Rebecca?
(gaat staan)

ANGELA Land bevrijd? Stad bevrijd? Hier zijn we.

REBECCA FÜCHS *(om zich heen kijkend)*
Eindelijk terug!

KURT KÖPLER Ik ben zo blij dat ik jullie zie.

REBECCA FÜCHS *(als Ljoebov Andrejevna Ranjevskaja)*
'Het is net alsof ik vroeger nooit heb gezien wat voor een prachtig plafond het heeft, en welke mooie muren.' Zelfs die balkons, met al dat goud! 'En nu kijk ik ernaar, met zo'n verlangen, zo'n innige liefde, zo veel herinneringen...'

KURT KÖPLER Het is een oud theater met een nieuw publiek.
We kunnen de zwarte bladzijde eindelijk omslaan.
Wat scheelt er?

ANGELA Rebecca is gekomen om afscheid te nemen.

KURT KÖPLER Afscheid? Nu?

REBECCA FÜCHS *(trieste glimlach)*
Hoe kunnen we ooit nog toneel maken, Kurt?
Uitgerekend hier?

KURT KÖPLER We hebben de plicht het minstens te proberen.
Juist hier.

REBECCA FÜCHS Hoe dan? Alleen al die vernietigingkampen. En al die
jonge soldaten, aan beide kanten. Die miljoenen burgers.
Sommige rampen zijn te groot voor kunst.

KURT KÖPLER Wat moeten we doen dan? Erover zwijgen? Hen vergeten?
Stoppen met leven? Stoppen met alles?

REBECCA FÜCHS Waarschijnlijk heb je zelfs gelijk, lieve schat.
(aait zijn gezicht)
Maar ik kan het eenvoudigweg niet.

KURT KÖPLER Rebecca. Alsjeblieft. Ik weet hoe deerlijk ik mij heb
vergist. Mijn excuses zijn zoveel kleiner dan mijn schuld.
Ik heb mijzelf belogen en bedrogen, en zo veel anderen
erbij. Wie mij het liefste was nog het meest. Ik heb mijn
macht overschat. Maar de toestand is nu wat hij is. Is
mijn schuld dan zo groot dat ik ze nooit meer in kan
lossen? Ben ik dan zo'n slecht mens? Gun mij de kans
het tegendeel te bewijzen. Laten we samen de draad
weer oppakken.

REBECCA FÜCHS *(kust hem innig, weert hem dan af)*
Ik kan dat niet. Het spijt me.
(draait zich om)

KURT KÖPLER Gaan we dan zoveel zomaar opgeven? Zo snel?

ANGELA *(helpt Rebecca)*
Laat haar met rust. Zie je niet hoe beroerd ze eraan
toe is? Zie je niet de schade die je hebt aangericht?

KURT KÖPLER Ik?

ANGELA Hoe kan iemand zo verblind zijn? Dat hij niet ziet wat
hij heeft kapotgescheurd?

KURT KÖPLER *(stilte)*
Je hebt gelijk. Het spijt me. Het spijt me! Maar geef
jij me de mogelijkheid om het weer goed te maken,
Angela. Jij bent jong, je hebt talent. Ik kan jou op weg
helpen. Samen kunnen we bouwen aan iets...

ANGELA Nee, dat kunnen we niet.

KURT KÖPLER Toch wel! Het budget is voorhanden, het gebouw is intact, het publiek wacht al op ons.

ANGELA Met alles wat jij belichaamt? Hoe kun je, hoe durf je van mij te verwachten dat ik ooit samenwerk met jou? Ik zet geen voet op deze planken, zolang jij hier ook staat.

KURT KÖPLER *(stilte)*
Goed. Oké. Het doet me pijn, maar ik kan zelfs dat begrijpen. Maar hoe lang duurt de quarantaine, Angela? Hoe lang duurt het voor iemand een brandmerk verliest?

ANGELA Dat maak ik wel uit. Niet jij.

KURT KÖPLER Er moet toch ooit een keerpunt van vergeving komen. Nee? Is dat dan wél rechtvaardig?
(stilte)
Gun me minstens dit:
ik vind wat er gebeurd is even erg als jij.

ANGELA Hoe erg? Vertel dat eens, Kurt. Druk dat nu eens uit. Geen komedie of gebaartjes.

KURT KÖPLER Dat is niet eerlijk, Angela. Is er wel iemand die dat kan?

ANGELA Als er iemand is ben jij het. Het genie.

KURT KÖPLER Dat heb ik nooit gezegd van mezelf. Nooit.

ANGELA *(helpt Rebecca af)*
Echte pijn, Kurt. Echte passie. 'Authenticiteit'.

KURT KÖPLER Ik voel... Ik bedoel...

ANGELA *(bijna af)*
Wat bedoel je, Kurt? Wat voel je?
(af)

KURT KÖPLER *(alleen achterblijvend)*
Ik bedoel... Ik voel...
(stilte, kijkt de zaal in)
Ik...
(stilte)

(fade-out)

doek.

Belangrijkste bronnen

Mefisto. Roman van een carrière, Klaus Mann, Muntinga 2000

Het keerpunt. Een autobiografie. Met een nawoord van Frido Mann, Klaus Mann, De Arbeiderspers, 1985

Klaus Mann. Opgejaagd, verdoemd, verloren. Dagboek 1933-1949, W. Hansen, De Arbeiderspers 1996

Wirklichkeit des Theaters, Gustaf Gründgens, Suhrkamp Verlag, 1977

Klaus Mann, Uwe Naumann, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1990

‘Ruhe gibt es nicht, bis zum Schluss’ – Klaus Mann (1906-1949).

Bilder und Dokumente, Uwe Naumann, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1999

Karriere eines Romans. Mephisto, Klaus Mann und Gustaf Gründgens. Ein dokumentarischer Bericht aus Deutschland und dem Exil 1925 bis heute, Eberhard Spangenberg, Ellerman Verlag, 1984

Gustaf Gründgens, Heinrich Goertz, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1982

Mephisto ohne Maske. Gustaf Gründgens – Legende und Wahrheit, Alfred Mühr, Langen/Müller, 1981

LTI. De taal van het Derde Rijk, Victor Klemperer, Atlas 2000

Ingenieurs van de ziel, Frank Westerman, Atlas 2002

Tussen De dronkaerd en Het kouwe kind. 150 jaar Nationaal Tooneel, KNS, Het Toneelhuis, Toon Brouwers, Jozef de Vos, Frank Peeters, Luk van den Dries, Jaak van Schoor, Ludion/Het Toneelhuis, 2003

Rede in het Berliner Sportpalast op 18 Februari 1943, Joseph Goebbels
www.dhm.de/lemo/html/dokumente/sportpalastrede/index.html

Citaten, Hermann Göring
www.brainyquote.com/quotes/authors/h/hermann_goering.html

Mephisto. Klaus Mann's Roman van een carrière, bewerkt door Ariane Mnouchkine, Hans W. Bakx, Publiektheater Amsterdam, 1983

William Shakespeare. Verzameld werk, Willy Courteaux, De Nederlandsche Boekhandel, 1966

Anton P. Tsjechov. 'n Meeuw / Oom Wanja / Drie zusters / De kersentuin, Chiem van Houweninge en Ton Lutz, International Theatre Bookshop, 1989

Faust van Goethe, Jan Jacob Lodewijk ten Kate, A.M. Sijthoff, 1879

Het spel van Dr. Faustus. Goethe, Joris Diels, Archief Toneelhuis, 1940

Johann Wolfgang Goethe. Faust. Oerversie, Ard Posthuma, Salamander Klassiek, Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2003

Euripides. Na de val van Troje – deel II: Hecabe, Andromache, Helena, Willy Courteaux en Bart Claes, Pelckmans/Ambo, 1997

Don Carlos. Friedrich Schiller, Gerrit Komrij, Publiektheater Amsterdam, 1981

Georg Büchner. Verzameld werk, vertaald door o.a. Hugo Claus en Janine Brogt, International Theatre Bookshop, 1987

Colofon

Mefisto for Ever is geschreven in opdracht van het Toneelhuis (Antwerpen). Het is Tom Lanoyes vrije bewerking van Mefisto. Roman van een carrière van Klaus Mann. Guy Cassiers regisseerde de voorstelling die in première ging op 13 oktober 2006 in de Bourlaschouwburg in Antwerpen. De Nederlandse première vond plaats op 2 december 2006 in de Rotterdamse Schouwburg. *Mefisto for Ever* werd gespeeld door Gilda De Bal, Abke Haring, Ariane van Vliet, Katelijne Verbeke, Vic De Wachter, Peter Gorissen, Stefan Perceval en Dirk Roofthoof. Dramaturgen waren Erwin Jans, Corien Baart en Peter Seynaeve. Lut Lievens was de regieassistente. De scenografie was van Marc Warning en het lichtontwerp van Enrico Bagnoli. De kostuums werden gecreëerd door Tim Van Steenberghe, geassisteerd door Mieke van Buggenhout. Het geluidsdecor was van Diederik De Cock en de video van Arjen Klerkx. Michaël Greweldinger nam de productieleiding waar, geruggensteund door de technische ploeg onder leiding van Chris Vanneste, het decoratier en het kostuumatelier van het Toneelhuis. Het Toneelhuis wordt gesubsidieerd door de stad Antwerpen, de provincie Antwerpen en de Vlaamse overheid, en gesponsord door Radio 1 en De Morgen. Met dank ook aan David Cornille, Kristin Van Der Voort, Annick Verstraeten en Tom van Dyck; Paul Larivière, Brenda Ongena, Martine Loos, Werner Strouven, Corinna Brocher, Nils Tabert, Uwe Naumann en Annette Reschke. In dierbare herinnering aan Geert Muechez, die me met goede raad en stukken uit zijn privéarchief de sleutel verschaftte tot deze bewerking.

De tekst van *Mefisto for Ever* mag vrij worden gedownload en verspreid. Opvoeringen, geheel of gedeeltelijk, mogen pas plaatsvinden na een voorafgaande schriftelijke afspraak met SABAM

Aarlenstraat 75-77 1040 Brussel
+32/2/286 82 11 contact@sabam.be www.sabam.be

© - Tom Lanoye, Antwerpen, 2006

vorm: Jeroen Los 2013